...ХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

42-дохи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 283 (10651) | 1964 оной ноябриин 29, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

ЭЛҮҮРЖҮҮЛГЫН ГАЗАРНУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИ, АЖАЛШАДАЙ АМАРАЛТА ЭМХИДХЭЛГЫЕ УЛАМ ҺАЙЖАРУУЛХА!

(ВЦСПС-эй пленумһээ)

Москвада Ажалай ордоной Ехэ зал соо ВЦСПС-эй пленум ноябриин 26—27-до болоо. Санаторно-курортно хангалгые, ажалшадай амаралта эмхидхэлгые саашадань һайжаруулха хэмжээнүүд тухай, хизаар болон областьнуудта нэгэн нитэ профсоюзна органуудые дахяад байгуулха тухай асуудалнуудые пленум зүбшэн хэлсээ.

Нэгэдэхи асуудалаар Профсоюзуудай курортнуудые хүтэлбэрилхэ талаар централына соведэй түрүүлэгшэ И. И. Козлов элидхэл хээ.

Советскэ Союз дотор дүрбэ мянга гаран санатори, пансионат, амаралтын байшан болон имэрхүү түхэлэй бусад эмхи зургаанууд бии. Тэдэндэ жэл бүхэндэ 7 миллион үлүүтэй, тэрэ тоодо профсоюзуудай элүүржүүлгын газарнуудта таба хахад миллион ажалшад жэл бүхэндэ аргалуулдаг, амардаг гэжэ И. И. Козлов мэдээсэ.

1960 онһоо, санаторинууд болон амаралтын байшангуудай профсоюзуудай мэдэлдэ үгтэһэн сагһаа хойшо элүүржүүлгын газарнуудта хүнэй амарха һуури 80 мянгаар гү, али 33 процентээр олон болоо, 40 шэнэ санатори, амаралтын байшан, пансионат, 54 водогрязелечебницэ баригдаа. Капитальна барилгада, санаторно-курортно эмхи зургаануудай проект зохёолго болон тэдэнии түхеэрэлгэдэ һүүлшын жэлнүүдтэ 470 миллион түхэриг һомологдоһон байна. Профсоюзуудай элүүржүүлгын газарнуудта ошожо амарһан, аргалуулһан ажалшадай 80 гаран процентнь гүрэнэй социальна страхованиин мүнгөөр түлөөһэгүй гү, али хүнгэлэлтэтэй путёвконуудтай байгаа. Социальна страхованиин бюджэдэй ёһоор, тус зорилгодо мүнөө жэлдэ 300 миллион шахуу түхэриг гаргашалагдахаар хараалагдаһан юм.

Горитойхон боложо ябаһан үхибүүдые аргалхын тулада 20 санатори болон отделени байгуулагданхай. Үхибүүтэй эхэнэрнүүдые хангадаг 90 гаран аргаламжын газар бии.

Гэбэшье, санаторно-курортно эмхи зургаанай хүдэлмэридэ олон дутуунууд үшөөл бии гэжэ элидхэлшэ онсолон тэмдэглээ. Зарим санаторинуудта медицинскэ наукын мүнөөнэй туйлалтанууд бодото хэрэг дээрээ үшөөл удаанаар хэрэглэгдэнэ, медицинскэ аппаратура хүсэдөөр хэрэглэгдэнэгүй. Санаторно-курортно зарим эмхи зургаануудай хүдэлмэриин муугаар эмхидхэгдэдэг байһан тухай гомдолнууд үшөөл ородог.

Ажалшадые хангалга саашадань һайжаруулхын тулада хараалагдаһан хэмжээнүүд тухай элидхэлшэ хөөрөө. Ерэхэ жэлдэ капитальна барилгада, элүүржүүлгын газарнуудые заһабарилха, түхеэрэлгэнүүдээр хангаха хэрэгтэ 140 миллион шахуу түхэриг гаргашалагдахаар хараалагданхай. Элүүржүүлгын газарнуудта хүнэй аргалуулха һууриин тоо 26 мянгаар олон болгогдохоор хараалагданхай.

Орон дотор туризмые хүгжөөлгэ тухай туризмын талаар централына соведэй түрүүлэгшэ А. Х. Абуков пленумдэ элидхэжэ үгөө.

— Гансахан лэ энэ жэлдэ туристска аяншалганууд болон экскурсинуудта дабдээрхи мэдээнэй ёһоор 30 миллион үлүүтэй, 1962 онойхидо орходоо хоёр дахин олон хүн хабаадаһан байна. Туристска баазанууд мүнөө үедэ 74 мянга гаран хүниие нэгэн доро хүлеэн абажа шадаха юм.

Һүүлэй жэлнүүдтэ хэдэн мянган шэнэ туристска маршрудууд, амаралтын үдэрэй аяншалгануудай маршрудууд зохёогдонхой. Приморско, Красноярска, Целиннэ болон Алтайн хизаарнуудта, Эрхүүгэй, Шэтын болон Горьковско областьнуудта, Киргизидэ, Таджикистанда Белоруссида, Молдавида, оронойбусад районуудта туристска баазанууд нээгдээ.

Эльбрус шадар, Кабардино-Балкариин АССР-тэ, Ставрополиин хизаарай Карачаево-Черкесскэ автономито областьдо амаралтын, туризмын, альпинизмын, хадалиг газарта санаар ябаха, конькигаар халтирха спортнуудай туехай зононууд мүнөө үедэ баригдажа байнхай.

Пленум дээрэ үгэ хэлэгшэд совет хүнүүдэй байдал һайжаруулха, бэеын элүүрые бэхижүүлхэ, хамгаалха тухай Коммунис партиин, Советскэ правительствын саг үргэлжэ анхарал оролдолго гаргадаг тухай тэмдэглэһэн байна.

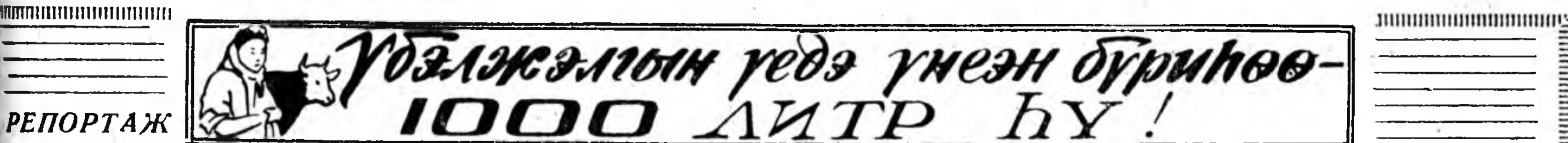
Санаторно-курортно хангалгые, ажалшадай амаралта эмхидхэлгые саашадань һайжаруулха хэмжээнүүдые хараалһан дэлгэрэнгы тогтоол пленум баталан абаа.

Хизаар, областьнуудта профсоюзуудай нэгэн нитэ органуудые дахяад байгуулха тухай ВЦСПС-эй секретарь В. И. Прохоров элидхэл хээ. Энэ асуудалые зүбшэн хэлсээд, пленум зохихо шиидхэбэри гаргаа.

Тэрэшэлэн эмхидхэлэй асуудалнууд хаража үзэгдөө. Ондоо хүдэлмэридэ орохо болоһон дээрэһээ А. А. Булгаков ВЦСПС-эй секретариин, Президиумэй гэшүүнэй уялгануудһаа сүлөөлэгдөө. ВЦСПС-эй секретаряар, Президиумэй гэшүүнээр И. М. Владыченко һунгагдаа.

ВЦСПС-эй түрүүлэгшэ В. В. Гришин пленум дээрэ үгэ хэлэө.

РЕПОРТАЖ

САГААН ЭДЕЭН БУЛАГАЙ ЭХИНДЭ

✦ Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой Горскын фермынхид үнеэдээ оньһон машинаар һаана. ✦ 240 шахуу үнеэдые 10 һаалишад һаадаг гэхэ гү, али хүн бүхэн 24 үнеэдые даанхай. ✦ Фермын ажал хүдэлмэри оньһожоруулһанай ашаар центнер һүнэйнь өөрынь үнэ сэн 14 түхэригтэ болоо.

ГАЗАА ТЭЭҺЭЭНЬ харахада ямаршье ондоо юумэн үгы. Юрын лэ шулуун ханатай байра. Теэд досоонь ороходо һаруул, сэбэр, уужам гээшэнь аргагүй. Дулаахан. Дээрэхи шэл оройдонь наранай хурса элшэ хүхюунээр наадан, досоошонь һаруул гэрэлээ элбэгээр түхөөнэ.

— Манайш үнеэдэй байра соо наада, концерт табижа байхаар лаб даа. Үдэшэнь эдэ олон лампочкануудай носоходо, бүри гэрэлтэй, газарта хэбтэһэн зүүшье олохоор болодог юм лэ, — гэжэ малшан Константин Паньков хүхин хэлэнэ.

Байрын тэг дундуур үнеэдэй урда урдаһаа хараад байжа эдеэлхэ хоёр ряд хобто кормушканууд жэрылдэнэ. Тэдэнэй хоорондуур багахан забһартай, тэндэнь нариихан шугамдал сэхэ түмэр рельс-харгы татагданхай. Мүн байрын хоёр ханын захааршье баһал кормушканууд. Мүнөө хара халаад үмдэһэн хэдэн һаалишад бишыхан дүрбэн мөөртэй тэргэ хоорбонуудые үнөөхи түмэр рельс дээгүүр торшогоносо түлхижэ ябаад, үнеэдэй кормушканууд соо гашуун үнэртэй бирсагар сагаан жом, хангалтама үнэртэй кукурузын силос хэнэ. Дүүрэн хоорботой тэргэнь һаалишан эхэнэрэй гараараа багал дүнгөөдхихэдэнь, хүнгэхэнөөр мухаришана.

— Мүнөөш үнеэдэй үбһэ тэжээл дуу дуулажа ябаад зөөхөөр, хүнгэн болоол даа. Урдань энээние тэбэри, хормойгоороо зөөжэл, бүхэли үдэртөө мунхигша һэмди, —гэжэ наһажаал һаалишан Мария Осколкова хөөрэнэ.

Һаалишадшье үхэр малдаа үбһэ тэжээлыень хобтодонь хэжэ дүүргэбэ хэбэртэй.

— Зай, үнеэдээ оруулхамнай гү?—гэжэ хэншьеб тэндэһээ шангашагаар ооголбо.

— Тиигэе, тиигэе,—гэлдээд, байрын олон үүдэнүүдые ниишэ тиишэнь сэлижэрхибэд.

Газаа ойро зуура сэбэр агаарта гаража ерэһэн үнеэд уухилалдажа, үурал һаарал болоһоор һубиран орожо, өөһэд өөһэдынгөө байдаг хобто кормушканууд тээшэ шэглэнэ. Һаалишад байрын нэгэ захадахи таһаг уруу орожо, сахюур сагаан халаадуудые үмдөөд, бирагар олон хара хүхэлтэ, резинэ хоолойнуудтай сайбар һуулгануудые абажа гарана. Тэдэнэр шуут түргэхэн үнеэдэйнгээ дэлэн бүлеэн үһаар угаагаад, үнөөхи резинэ хүхэлтэнүүдээ хүхэнүүдтэнь угалһаар, ямар нэгэ оньһыень дараадхина. Машинашье хүдэлжэ, һүншье шууяса гаража эхилбэ. Энэ үедэ һаалишан нүгөөдэ үнеэнэйнгээ хүхэ дэлэн угаажа, аршажа, эльбэжэ нидхэржэ, һаахаар болгоно.

— Үнеэдээ машинаар һаадаг болоһоор амаршообди. Үдэр бүриһ арба гаран үнеэн доро һуужа, дүрбэн хүхыень хоёр гараар шооторжо хойнонь гараха гээшэш амархан бэшэл юм даа, — гэжэ үнинэй һаалишан Евдокия Осколкова хэлэнэ.

— Зүб лэ хэлэнэш, Дуся. Би түрүүн эндэ урзанда һаалишан боложо ерээд, 16 үнеэдээ хоёр час соол арайхан гэжэ һаажа дүүргэгшэ һэм. Харин мүнөө час соо 20 үнеэ һаажа гаргана ха юмбиб,— гээд, тэндэһээ Ульяна Панькова дуугарна.

Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой Горскын фермынхид үнгэрэгшэ зун үнеэдые оньһон аргаар һаадаг нүүдэл «УДС-3» түхэлэй машина тодхоо юм. Түрүүн һайн хүхэтэй, номгон түни үнеэдые эндэ суглуулаад, таарамжатай зохид рационоор эдеэлүүлжэ, зүбөөр харууһалжа, машинаар һаажа эхилээ. Абаһаар һаалишадта ехэ хүндэ хүшэр байхагүйнь тула түрүүн хүн бүхэндэ 18—18 үнеэдые даалгаһан. Тиигээд малайнгаа машинаар һаалгада һайса дадажа, һаалишадайнгаа дуршэхэлөөр, хүндэ 20—22 үнеэ даалгаа.

— Машинаар һаадаг болоходо, үнеэд һү шэмэеэ татаха, хожорхо гэжэ түрүүн һанаһан байгаабди. Үнэндөө малаа зүбөөр эдеэлүүлжэ, һайнаар харууһалһанаймнай ашаар һү һаали нэгэшье доошоо ороогүй. Жэшээлхэдэ, нёдондо ноябриин 20-до үнеэн бүриһөө 1540 килограмм һү һааһан байбал, мүнөө жэлэй эхинһээ хойшо 1600 гаран килограмм һү һаагаабди,—гэжэ фермые даагша С. А. Паньков хөөрэнэ.

Даб дээрэ һаалишан бүхэндэ оройдоол 20—22 үнеэ даалгаашье һаань, оньһон машинын хүсэ хэрэглэдэг болоһоной ашаа үрэ тобойжо харагдана. Бодоод үзыт даа. Урдань эндэ 240 үнеэдые аяар 16 һаалишад (хүн бүхэнэй 15 үнеэн) гараар һаадаг һэн. Тэрэ үедэ нэгэ һаалишан жэлдээ оройдоол 38—39 мянган килограмм һү һаадаг байбал, мүнөө үнгэрэгшэ 10 һара 20 хоногто һаалишан бүхэн 43—45 мянган килограмм һү һаажа тушаанхай. Түрүү һаалишад Евдокия Осколкова, Ульяна Панькова, Мария Осудина гэгшэд бүришье ехэ һү һаагаа.

Харин мүнөө үнеэдые оньһон машинаар һаадаг болоходо, зургаан һаалишад сүлөөржэ, жэл соо гансахан тэдэнэй ажалай түлөөһэнһөө 5700 шахуу түхэригэй мүнгэн алмагдана. Тиихэдэ сүлөө гараһан тэдэ һаалишадые ондоо ажалда табиха арга олгогдоо бшуу. Гадна фермын һаалишадташье хэды шэнээн амар, хүнгэн болоо гэхэбибди. Машинаар, бүтүү амһарта соо һаагдажа абтаһан һүн сэбэрщье байна ха юм.

— Гарнуудыемнай амаруулһан оньһон машина энэ гээшэл даа,—гээд, тус фермын һаалишан Мария ОСКОЛКОВА үнеэдые машинаар һаадаг түхеэрэлгэ хаража хэлэнэ.

Оньһон машинын ашаар малшадай ажалай бүтээсэ дээшэлхэһээ гадна, элдэб гаргашанышье эрид хороогдоно. Жэшээлхэдэ, Горскын фермэдэ 10 һарын дүнгөөр һаагдаһан һүнэйнь центнер бүхэнэй өөрынь үнэ сэн 14 түхэригтэ болоо. Нёдондо тэрэнь 15 түхэригтэ байһан.

— Саашадаа һаалишадайнгаа мэргэжэл шадабари дээшэлүүлжэ, энэ фермэдэ хүн бүхэндэ 24 үнеэ даалгахамнай. Тэрэшэлэн Заганай Адагай, Буйска фермэнүүдтэ үнеэдые оньһон аргаар һааха түхеэрэлгэнүүдые тодхоод, тэдэнээ январиин 1 болотор хүдэлгэжэ эхилхэ зорилготойбди. «УДС-3» түхэлэй нэгэ машина худалдажа абаад тодхоходо, 2300 түхэригэй гаргаша хэгдэнэ. Теэд энэ гаргашань оройдоол хахад жэл соо тэхэрюулэгдэхэ байна,—гэжэ совхозой главна зоотехник Виктор Смолин хөөрэнэ.

Энэ фермэдэ баһа һолоомо хэршэхэ, гидролизно аргаар буйлуулха, талха тарянай зүйл эһээхэ, хэмэл аргаар һүн тэжээл буйлуулан бэлдэхэ гэхэ мэтэ ажал хүү оньһожоруулагданхай. Эндэ малшад Анастасия Смолина Константин Паньков хоёр сүүдхэдээ 6 тонно һолоомо гидролизно аргаар буйлуулан эһээнэ, мүн хэмэл аргаар 2 мянган литр хүрэтэр һүн тэжээл бэлдэжэ, тугалнуудта уулгадаг.

Ингэжэ Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой һаалишад сэлэнгынхидэй үүсхэл дэмжээд, оньһон машинын хүсэ хэрэглэжэ, үбэлэй сагта һү элбэг ехээр аад, хямда сэнтэйгээр абахын түлөө тэмсэнэ. Эдэнэр үбэлжэлгын үедэ үнеэн бүриһөө 1200 килограмм һү һааха уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэ байха.

М. НАМЖИЛОВ.

Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлени.

ШАНДА ХЭД ХҮРТӨӨБ?

Ой модоной, саарһанай болон модо болбосоруулгын промышленностиин хүдэлмэришэдэй профсоюзай областной комитет болон «Забайкаллес» комбинат модо бэлэдхэлэй пунктнууд, мастерска участогуудай хоорондо дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүн согсолон гаргаа.

Баргажанай леспромхозой Лебяжий пунктынхид мүрысөөндэ шалгаржа, түрүү һуури эзэлээ. Эндэхи модо бэлэдхэгшэд октябрь һарын түсэбһөө гадуур 2.000 кубометр модо отолжо шэрээ. Хүдэлмэришэн бүхэнэй ажалай бүтээсэ нормоор хараалагдаһанһаа 6 кубометрээр үлүү ехэ болоо. Модо бэлэдхэлэй пунктын коллективтэ профсоюзай областной комитедэй, «Забайкаллес» комбинадай дамжуулгын Улаан туг нэгэдэхи мүнгэн шантайгаар барюулагдаха юм.

Хоёрдохи мүнгэн шан Хандагатайн леспромхозой Хара-Хүтэлэй пунктын коллективтэ олгогдобо. Байгалай леспромхозой Саяниха гэжэ модо бэлэдхэлэй пунктын коллектив гурбадахи мүнгэн шанда хүртэбэ.

Мастерска участогуудай дундаһаа нүхэр Павловай даадаг участок (Итанцын леспромхоз) түрүүлжэ гараа. Социалис мүрысөөндэ шалгарһан тус участогайхидта дамжуулгын Улаан туг, нэгэдэхи мүнгэн шан барюулагдахань. Тэдэнэр модо бэлэдхэхэ, шэрэхэ октябриин даабарине 120 процент дүүргээ, хүдэлмэришэн бүхэнэй ажалай бүтээсэ 137 процент хүргэгдөө.

Хориин леспромхозой мастер Савостьяновай, Хандагатайн леспромхозой мастер Коноваловай даадаг участогуудай коллективүүдтэ хоёрдохи мүнгэн шан барюулагдаа.

Мастернууд нүхэд Михайловай (Баргажанай леспромхоз), Злыгостьевэй (Хүрбын леспромхоз) участогууд һайн үрэ дүн харуулжа, гурбадахи мүнгэн шанда хүртэбэд.

Н. ТЮРНЕВ.

Москваһаа мэдээсэнэ

ООН-ой Генеральна Ассамблейн XIX сессидэ хабаадаха делегаци

Нэгэдэмэл Наханыудай Организациин Генеральна Ассамблейн Нью-Йоркдо декабриин 1-дэ нээгдэхэеэ байһан XIX сессидэ хабаадаха СССР-эй делегацие ССР Союзай Министрнүүдэй Совет баталаа. А. А. Громыко (делегацие толгойлогшо), В. С. Семенов, Н. Т. Федоренко, С. Б. Бегматова, С. К. Царапкин (делегациин гэшүүд), Г. П. Аркадьев, П. Д. Морозов, М. Н. Смирновский, А. Г. Ковалев, Е. Н. Макеев (делегациин гэшүүдэй орлогшонор) гэгшэдһээ делегаци бүридэнэ.

(ТАСС).

ХОРЕЗМДЭ һайндэр болобо

УРГЕНЧ, ноябриин 27. (ТАСС). Узбекистанай Хорезмскэ областьдо мүнөөдэр бүгэдэ арадай ехэ һайндэр болоо. Ленинэй орден барюулгада энэ һайндэр зорюулагдаһан байгаа. Хлопок ургуулгые дээшэлүүлгээр, хүдөө ажахын бусад продуктнуудые элбэгжүүлгээр ехэ амжалтануудые туйлаһанайнгаа түлөө, гүрэндэ түүхэй-хлопок худалдаха социалис уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэһэнэй түлөө областиин ажалшад орденоор шагнагдаһан юм.

Хорезмэй ажалшадай һайндэртэ олон айлшад ерээ. Тэдэнэй тоодо КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүн, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. И. Микоян, Узбекистанай хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд байлсаа.

Ээрхэг түримхэйшүүлдэ сохилто үгэхэ

КОЛОННО ЗАЛ СОО МИТИНГ БОЛОБО

МОСКВА, ноябриин 27. (ТАСС). Конгодо шуһа адхаруулгые болюулха, Конгын эрэлхэг зоригто патриодуудта эрхэ сүлөө олгохо эрилтэ бидэнэр хэнэбди гээд Союзуудай байшангай Колонно зал соо мүнөөдэр болоһон ехэ митинг дээрэ совет олониитын түлөөлэгшэд мэдүүлээ.

Конгодо империалистнуудай хэжэ байһан зэбсэгтэ интервенцидэ эсэргүү буруушаалга мэдүүлхэ митингые МГСПС-эй түрүүлэгшэ В. И. Крестьянинов нээгээ.

Конгодо хэгдэжэ байһан зэбсэгтэ эзэрхэг дойтолго хадаа Конгын арадай дотоодын хэрэгүүдтэ Бельгиин, США-гай болон Англиин империалистнуудай дахяад бүдүүлигээр хамааран оролсоһон ябадал болоно гэжэ ВЦСПС-эй секретарь К. А. Гусейнов, Эб найрамдал хамгаалха советскэ комитедэй гэшүүн академик Е. М. Жуков, Ази, Африкын оронуудтай һанал нэгэдэлгын советскэ комитедэй түрүүлэгшын орлогшо В. И. Терешкин, Социалис Ажалай Герой С. А. Котова, Москвагай Бауманай нэрэмжэтэ дээдэ техническэ училищиин студент В. И. Калинин гэгшэд хэлэһэн байна. Колониализмын дарлалта доро мүнөө түлижэ байһан бүхы арадууд дарлалтаһаа эсэслэн сүлөөржэ, ёһотойл эрхэ сүлөөтэй, бэеэ даанхай байдалтай болохо гэжэ эгигэжэ байһанаа тэдэнэр элирхэйлэн мэдүүлээ.

ХҮХЭ ДОБЫН БЭРХЭШҮҮЛ

Хэжэнгэ тосхонһоо баруулжаа, харгын хойто талада баригдаһан гэр, хониной типовой дал болон бусад барилганууд жэрылдэжэ харагдаха. Энэмнай Хүхэ Добо гэжэ нютаг юм. Эндэ Хэжэнгын совхозой хонишон Шоён Найданович Намжиловай отара байрладаг. Энэ нүхэрнай наймадахи жэлээ хонин ажалда хүдэлжэ, баян дуршэлтэй болоһон хонишон. Мүнөө өөрынгөө нүхэр Бальжид Цыбиковатай энэ отарадаа ажаллана.

Нүхэр Намжиловай отарада 530 эхэ хонин бии юм. Байгша ондо бүхыдөө 520 хурьга абаа гэхэ гү, али 100 эхэ хонин бүриһөө 98 хурьга абажа түлжүүлээ. Тиихэдэ хонин бүриһөө гурбан килограмм нооһо хайшалһан байна. Чисаанын совхозой хонишодой һайн һайхан үүсхэлые дэмжээд, Шоён Найдановичай отарынхид ерэхэ жэлдэ эхэ хонин бүриһөө хурьга абажа, хониноһоо дунда зэргээр 3 килограмм 200 грамм нооһо хайшалха социалис уялга хараалаанхай.

Энэ ажалша бэрхэ бүлынхид малай үбэлжэлгэдэ һайнаар бэлдэнхэй. Хонидойнь байра, хашаа хорёонь, өөһэдынь гэр һайнаар заһабарилагдаһан, дулаалагдаһан. Тэдэнэр өөһэдынгөө хүсөөр хонидтоо үбһэ, тэжээл бэлэдхэдэг. Энэ зундаа 970 центнер һайн шанартай үбһэ бэлдэжэ, ехэнхиинь тракторай шарга дээрэ һурилэнхэй. Мүн һолоомошье ехээр зөөжэ һурилөө.

— Зунай, намарай сагта хонидоо һайнаар бэлшээхын түлөө оролдонобди. Хоёр үдэр поли дээрэ бэлшээгээд, нүгөөдэ хоёр үдэрынь сабшалан дээрэ бэлшээдэг заншалтайбди. Үдэртөө 2—3 дахин уһалдагбди,— гэжэ отарые даагша Шоён Найданович хэлэнэ.

Энэ отарые Хэжэнгын дунда һургуулиин наймадахи «Б» классай һурагшад шефтээ абанхай. Үнинэй багша А. Аюржанаевай хүтэлбэри доро һурагшад гурбадахи жэлээ хонишодто туһална.

Ажал хүдэлмэридөө оролдосотой һайнаар хандажа, һайн үрэ дүнгүүдые туйлаһанайнгаа түлөө Хүхэ Добын хонишод коммунис ажалай коллективэй хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһөөр үнихэн болоо. Мүн үнгэрһэн жэлдэ нүхэр Намжилов республикын Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнагданхай. Совхозой дирекци, партийна комитедэй зүгһөө нэгэнтэ бэшэ магтаалда, үнэтэ шанда хүртэһэн байна. Энэ жэлдэ тэрээндэ 26 хурьга нэмэлтэ түлбэри болгон үгэһэн байха юм.

Д. САМБУЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Хэжэнгын совхозой хонишон Ш. Н. Намжиловай отарын хонид бэлшээридэ ябана.

АВТОРАЙ фото.

Сабшалангай үбһэ ехээр абаха—дайшалхы зорилго

1964 оной ноябриин 26-да Улаан-Үдэ хотодо КПСС-эй обкомой Ехэ зал дотор республикын луговодуудай зүблөөн болоо. Тэндэ колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин управлениинүүдэй начальнигуудай орлогшонор, управлениинүүдэй болон колхоз, совхозуудай главна агрономууд, мелиораторнууд, республикын Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи уһанай ажахын управлениин, уһалууриин системэнүүдэй управлениин хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, республикын хүдөө ажахын туршалгын станциин болон институдуудай сабшалан һайжаруулха талаар ажалладаг эрдэмтэд хабаадалсаа.

Зүблөөн дээрэ «Нуга сабшалангай мүнөө үеын байдал ба тэрэнэй ургаса дээшэлүүлхэ хэмжээнүүд тухай» гэһэн асуудалаар Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо—республикын хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ ба бэлэдхэхэ министр нүхэр **В. И. Дубровский** элидхэл хэһэн байна. Элидхэлэй һүүлээр хамта 15 хүн үгэ хэлээ. Зүблөөн дээрэ РСФСР-эй Хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ ба бэлэдхэхэ министерствын Зүүн Сибириин нютагуудтахи управлениин начальнигай орлогшо **Ф. Ф. Нагаев,** КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь **А. У. Модогоев** үгэ хэлэһэн байна.

Зүблөөндэ хабаадагшад нуга сабшалангаа һайжаруулжа, 1965 ондо үбһэ ногооной баян ургаса абаха талаар социалис уялга ба социалис мүрысөөнэй гурим баталһан. Һүүлээрнь эрхим луговодуудта КПСС-эй обкомой, Министрнүүдэй Соведэй Хүндэлэлэй грамота болон бэлэг барюулагдаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: республикын луговодуудай зүблөөн дээрэ табигдаһан үндэр ургаса үгэһэн сабшалангай үбһэ ногооной боолтонууд.

Республикын луговодуудай зүблөөндэ хабаадагшад (зүүн гарһаа наада таладань): Д. Д. Балданов—Сэлэнгын совхозой луговод; А. Г. Давыдов—Буряадай хүдөө ажахын институдай кафедрые даагша; С. В. Шергин — Кабанскын үйлэдбэриин управлениин «Прибайкалец» колхозой луговод; Б. М. Патанов — Хяагтын управлениин Сэлэнгын совхозой луговод. Эдэнэр зүблөөнэй забһарта хөөрэлдэжэ байна.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Луговодуудай зүблөөн тухай 2-дохи хуудаһанда уншагты.

ГЕРАСИМОВСКА ХҮДЭЛӨӨЕ ШЭНЭДХЭН ҺЭРГЭЭЖЭ, САБШАЛАНГАЙ УРГАСА ЭРИД ДЭЭШЭЛҮҮЛЭЭ

1964 оной ноябриин 26-да Улаан-Үдэдэ болоһон республикын луговодуудай зүблөөнһөө

ТҮРҮҮ ЛУГОВОДУУДАЙ ДҮРШЭЛ БҮГЭДЫН ШАДАБАРИ БОЛГОЁ

Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогто—хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ ба бэлэдхэхэ министр В. И. ДУБРОВСКИИН элидхэлһээ

Республикын колхоз, совхозуудта адууһа малай тоо толгой олошоруулха, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ зорилгын хангалтагүйгөөр шиидхэгдэжэ байһан тухай хэлээд, элидхэлшэ тэрэнэй гол шалтагаанда—үбһэ тэжээлээ багаар бэлэдхэгдэдэг асуудалда тогтобо. Һүүлэй дүрбэн жэлэй туршада республикын колхоз, совхозуудай адуу малда хэрэгтэй тэжээлэй миин хахадынь бэлэдхэгдэһэн. Харин энэ жэлдэ адууһа малнай тэжээлээр дунда зэргээр 60—70 процент хангагдаһан байха юм. Зүгөөр малаар олон Хориин, Зэдын, Баргажанай, Хяагтын үйлэдбэриин управленинүүдэй ажахынуудта ниитын мал тэжээлээр бүри бага хангагданхай.

Зоотехническэ нормын ёһоор нэгэ условно үхэртэ үбэлжэлгын үедэ 15 центнер тэжээлэй единицэ хэрэгтэй байбал, эды шэнээн тэжээл оройдоол 5 ажахыда абтаа. 85 ажахыда — 10 центнер тэжээлэй единицэһээ бага хүртэнэ. Тиин Баргажанай үйлэдбэриин управленидэ—миин 5,8 центнер, тэндэхи Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо—3,2 центнер тэжээлэй единицын хэмжээнэй хоол бэлэдхэгдэнхэй. Захааминай XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо—1,9 центнер, Улаан-Үдын управлениин «Коммунизм» колхоздо—2,6 центнер тэжээлэй единицын хирэ тэжээл абтанхай. Малай тэжээлдэ белок ехээр дуталдана.

Үбһэ тэжээлэй хомор байхада хонидто бүри бага үгтэнэ, тиигэжэ тэрэ айхабтар ехэ хохидолдо ороно, илангаяа нооһон бага абтана, түл түрэсэнь олоороо гарзална бшуу.

Малаа тэжээлээр хүсэд хангаха аргатай гүбди? Арга боломжомнай айхабтар ехэ. Республикамнай 900 мянган гектар таряалангай, 1,5 миллион гектар сабшалан, бэлшээриин газартай гээшэ. Тэрэ тоодо 126 мянган гектар уһалагдадаг сабшалан, бэлшээритэйбди.

Иимэ ехэ газартай байгаад, сабшалангай гектар бүриһөө дунда зэргээр оройдоо 6—7 центнер үбһэ абтана. Зарим ажахынуудта сабшалангайнь ургаса гектарай миил 4—5 центнер болодог. Энэмнай имагтал сабшалан һайжаруулха хэргэтэ анхарал табихаяа болиһоной уршаг ха.

Үбһэ абадаг 200 мянган гектар сабшалангаймнай дүрбэнэйнь нэгэ хуби бургааһанда дарагданхай. Олохон ажахынууд нуга сабшалангаа һайжаруулха гэжэ оролдоногүй, ноогоогоо ямаршье гуримгүйгөөр сабшана, малаа тэндээ хабар орой болотор адуулна. Зэдын, Хориин болон бусад аймагуудта малаа хабар сабшалан уһалһан хойно адуулдаг муу заншалтай болошоо. Сабшалангай хүрьһэ һайжаруулха хүдэлмэри олон газарта тоогдоногүй. Нэгэшье ажахыда сабшалан дээрэ ногооной үрэһэ ургуулжа абаха хүдэлмэри эмхидхэгдэнэгүй.

Энэмнай тон гэмшэлтэй байна. Юуб гэхэдэ, манай республикада дүшөөд оной үеэр Василий Александрович Герасимовай үүсхэлээр сабшалан һайжаруулха ехэ хүдэлмэри хэгдэжэ, үбһэ ногооной ургаса дээшэлжэ, олохон луговодууднай орон дотороо мэдээжэ болоо һэн. Тэрэ үедэ трактор, машинанууд хомор байжа, сабшалан һайжаруулха хүдэлмэри бар хүсөөр хэгдэдэг байһан. Мүнөө тад ондоо байдалтайбди. Колхоз, совхозууднай томодхогдожо, хүсэ ехэтэй болонхой. Ажахынуудтамнай хүсэ ехэтэй бульдозер, катогууд, шэбхэ тарааха, зөөхэ машинанууд бии болонхой.

Энэ хүсэ ехэтэ техникэсэ зүбөөр хэрэглэжэ шадабал, нилээд ехэ юумэ хэгдэхээр. Байгша ондо республикымнай колхоз, совхозууд КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй шиидхэбэри бэелүүлэн, сабшалан дээрээ урда жэлэйхиһээ 52 мянган тонно шэбхэ ехэ гаргаа, 12 мянган гектарта үтэг хэгдээ, 14 мянган гектарта сабшалан ехэ уһалагдаа. Түрүүшынхеэ сабшалан дээрэ минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэгдэжэ туршагдаа. Энээнэй ашаар мүнөө жэл нёдондоиойхиһоо 46 мянган тонно үбһэн ехэ абтаа.

Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз бүхы 400 гектар сабшалан дээрэһээ 14 мянган центнер үбһэ абаа. Тиин энэ управлениин «Коммунизм» колхоз 2 мянган гектар сабшалантай аад, оройдоо 13 мянган центнер үбһэ хуряаһан.

Сабшалан һайжаруулха хүдэлмэри Мухар-Шэбэрэй «Заганский» колхоздо, Сэлэнгын совхоздо, Хяагтын Ранжуровай нэрэмжэтэ колхоздо, Саянай совхоздо (Түнхэн), Ивалгын туршалга-үйлэдбэрилгын ажахыда, Хүдэриин совхоздо урагшатайгаар ябуулагдажа захалаа.

Сабшалан һайжаруулха талаар баян дүй дүршэлтэйбди. Луговод В. А. Герасимов гектарай 7—8 центнер үбһэ абтажа байһан сабшалангые һайжаруулжа, гектарай 120 центнер хүрэтэр үбһэ хуряадаг болоо һэн. Тэрэнэй үүсхэлые дэмжэгшэд нүхэд Батышев, Санжанов гэгшэд баһал ехэ үбһэ ургуулжа, Советскэ Союз дотор мэдээжэ болоһон.

Тэрэ хүндэ хүшэр сагта жэлдээ 15 мянган гектар сабшалан шэбхээр үтэгжүүлдэг байбал, мүнөө жэлдээ оройдоо 5—6 мянган гектар үтэг хэгдэнэ.

Нүхэд Герасимов, Батышев, Санжанов гэгшэд ямараар ажалладаг байгааб? Тэдэнэр үбэлдөө тонно ехээр халяадаг, сабшалангаа оролдосотойгоор уһалдаг, ногооной ургажа байха үедэ үнэһэ, шубуунай аргал тараадаг байһан. Гектарай 30—40 тонно наг шэбхэ гаргажа, тэрэнэй һайса бутарууланга һэн. Үбэлдөө сабшалан дээрээ саһа тогтоодог заншалтай. Эдэ луговодууд сабшалан дээрэ һайн ногоон ургуулжа, ургаса ехэтэй ногооной үрэһэ суглуулха, тэрэнээ тарааха гэжэ оролдодог һэн. Иимэрхүүгээр «Улаан Оронго» колхозой луговод Л. Кишектуев һая болотор ажаллаадаг байһан. Тиигэжэ герасимовска хүдэлөөн бүхы республика дотор дэлгэрһэн. Эхэ ороноо хамгаалха Агууехэ дайнайшье жэлнүүдтэ энэ хүдэлмэри һулараагүй. Мүнөө энэ һайн заншалаа дахин һэргээхэ шухала. Тиихэдээ нютаг нютагай байдал харалсажа, ажалаа ухаамсараар эмхидхэжэ, [illegible] тэмсэхэ ушартай. [illegible]

Республика доторнай мүнөөшье үбһэ ногооной баян ургаса абажа байһан эдэбхитэй луговодууд бии. Мухар-Шэбэрэй «Заганский» совхозой луговод нүхэр Максимов, Ехэ-Куналейн Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой нүхэр Рыжаков, Зэдын Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой—нүхэр Таракановский, Хэжэнгын совхозой—нүхэр Гылыков, Баргажанай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой—нүхэр Цыдыпов, Саянай совхозой—нүхэр Гомбоев, Ивалгын туршалга-үйлэдбэрилгын ажахын—нүхэр Германев болон бусад сабшалан һайжаруулжа, баян ургаса абадаг болонхой.

Луговодуудай хүдэлмэридэ химиин эди шэди хэрэглэгдэжэ захалаа. Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин Кировэй нэрэмжэтэ колхоздо 50 гектар дээрэ бургааһа гербицид хороор сүршэхэдэнь, тэрэнэй 90—99 процентнь үндэһөөрөө хосорһон байна. Сэлэнгын совхозой сабшалан дээрэ шулуун нүүрһэнэй зүйл хэрэглэгдэжэ туршагдаһаниинь һайн байба. Саянай совхоздо шэбхэ-минеральна үтэгжүүлгын холисо хэрэглэгдээ.

Хуушарһан, хатуу хүрьһэтэй болоһон сабшалангые шэнэлхэ талаар ехэ юумэ хэгдэжэ захалаа. Тиимэ сабшалангай хүрьһые дисктэй хүндэ борнойгоор, фрезереэр элдүүрилжэ, хүндэ катогоор нягтаруулан дарахада үбһэ ногооной ургаса тад ондоо болодог гэжэ элирээ.

Сабшалан уһалха хүдэлмэри хэтэ урда сагһаа хойшо хэгдэдэг байһан. Хэрбээ 114 мянган гектар уһалагдадаг сабшалангай га бүриһөө 20—25 центнер үбһэ абадаг болоо һаа, ниитынгээ мал тэжээлээр бардам хангаха аргатайбди.

Тиигэбэшье сабшалангаа хүсэд һайнаар уһалжа шаданагүйбди. Байгша ондо энэ сабшалангай миил 65 мянган гектарынь гурба дахин уһалагдаа. Мухар-Шэбэрэй аймагай колхоз, совхозууд 1500 гектар сабшалан уһалагдаагүй үнгэрөө. Мүн иимэрхүү байдал Зэдын, Хориин болон [illegible] үйлэдбэриин управленинуудта узэгдөө. Үдын совхоз 3600 гектар уһалагдадаг сабшалантай аад, тэрэнэйнгээ 300 гектарынь орой уһалаагүй, 1400 гектарынь хоёр ундалуулһан. Зэдын Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхоз 900 гектар сабшалангаа орой уһалаагүй.

Сабшалангаа муусаар уһалжа, нилээд ехэ ургаса алданабди. Жииреэ хоёр удаа уһалагдадаг сабшалангай гектар бүриһөө адагынь гектарай 13 центнер абтажа байхада, уһалагдадаггүй сабшалан газарһаа—6 центнер үбһэн хуряагдадаг.

Саашадаа нуга сабшалангаа һайжаруулха харууһалжа, үтэгжүүлжэ, уһалжа, ургасыень эрид дээшэлүүлхэ зорилго [illegible] ушартай.

Республикамнай бэлшээриин газар баян. [illegible] турилгүйгөөр ашаглаанабди. Энэ дутагдалаа баһал саашадаа тэсэхын аргагүй.

Урдань тугал, хурьгадые бэлшээхын тула тээлниг баридаг байһан. Энэ һайн заншалаа ямаршье баримтагүйгөөр орхижорхёобди. Мүнөө тээлнигүүдые фермэ, гүүртэ бүхэндэ бариха саг ерээ.

Малаа адуулхадаа бэлшээреэ һэлгэжэ, загуун загуунаар адуулха дүршэл хэрэглэгдэхэ ёһотой. Тиигээгүйдэ бэлшээриин хүрьһэн муудажа, ургаса биратай үгэхэеэ болихо, һайн ногоон тэндэһээ хулжаха бшуу. Тиимэһээ бэлшээриин газарые эзэтэй болгохо, тэрэниие адагынь 5 жэлээр гүүртэ, отарануудта даалгаха эрилтэ табигдана.

Сабшалан, бэлшээриин газар зүбөөр ашаглаха, тэрэниие үндэһөөрнь һайжаруулха талаар колхоз, совхозуудта туһа хүргэхыень хүдөө ажахын институдай, научно-шэнжэлэлгын комплексно институдай, хүдөө ажахын туршалгын станциин эрдэмтэд үйлэдбэриин управленинүүдтэ даалгагдаа.

Саашадань нүхэр Дубровский 1965 ондо бэелүүлхэ зорилгонууд тухайгаа тодорхойгоор хэлээ. Ойрын 5 жэлэй туршада сабшалан, бэлшээри һайжаруулха тусхай хэмжээ ябуулганууд хараалагданхай. Бүхы сабшалан бүридхэлдэ абтажа, тусхай паспорттай болохо.

Бүхы сабшалангаа оньһожоруулагдаһан тусхай звенонуудта, хонишодой бригаданuудта даалгаха. Луговодуудай хүдэлмэриие жэлэй дүрбэн сагта таһалдуулхагүй эрилтэ табигдана. Тиихэдээ луговодуудай ажалай түлөөһэн гуримшуулагдаха, тэдэнэртэ нэмэлтэ түлөөһэ үгтэхэ ушартай гээд нүхэр Дубровский элидхэлээ дүүргэһэн байна.

УҺАЛЖА ШАДАХА ХЭРЭГТЭЙ

Сабшалан уһалалгын удха шанар тухай ехэ хөөрэлдөөн луговодуудай зүблөөн дээрэ болобо. Үнэхөөрөөшье, сабшалан ехээр уһалха арга боломжо, дүй дүршэлшье манай республика дотор барагдашагүй. Һаба дүүрэн урдажа байдаг гол горхонууд, аршаан булагууд нютаг лэ һаа бүхэндэ тоолошогүй олон.

—Газар баялигай ашаг шэмые эрид дээшэлүүлгэдэ уһалалга айхабтар ехэ нүлөө үзүүлхэ байна,—гэжэ республикын Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи уһанай ажахын управлениин начальник нүхэр **Большаков** үгэеэ эхилнэ.— Манай республикын колхоз, совхозууд уһалагдадаг 114 мянган гектар сабшалантай, тэрэ тухай хэмжээнэй бэлшээритэй гээшэ. Уһалагдадаг газарай ашаг үрэнь үлэмжэ һайн. Энэ жэлдэ уһалһан газарай гектар бүриһөө дунда зэргээр 10,5 центнер үбһэн абтаа. Харин тиихэдэ уһанай бэшэ сабшалангайхи 3,2 центнерээр доогуур байна,—гэжэ тэрэ үгэеэ үргэлжэлүүлнэ.

Гэбэшье уһалагдадаг бүхы сабшалангһаа жэл соогоо 250—300 мянган тонно центнер үбһэ сабшажа абагдахаар арга боломжо манда бии. Зүгөөр энэ ехэ арга боломжо тон хангалтагүйгөөр бэелүүлэгдэнэ. Энэнэй гол шалтагааниинь гэхэдэ, сабшалан баялигнай эзэтэй болоожо шадаагүй байһаар. Үнгэрһэн үбэл, хабарай үедэ луговодуудай 300 гаран звенонууд эмхидхэгдэһэн нэрэтэй байгаа. Үнэндөө энэмнай бээе мэхэлһэн хэрэг болошоо. Зарим ажахынууд ёһын тэдысэ, нэрэ нэмээхын тулада иимэ звенонуудые бии болгоо. Тэдэнэрэй олонхинь энэ гэхэ юумэ бүтээгээгүй.

Иимэһээ болоожо, үнгэрһэн хабартаа нилээд ехэ сабшаламнай уһалагдангүй үлэшэһэн жэшээтэй. Сабшалан уһалдаг саг үргэлжын звенонуудые ажахы бүхэндэ бии болгоогүйдэ аргагүй. Абаат үзыт. Мухар-Шэбэрэй «Заганский» колхоз 6—7 жэлэй саада тээ үбһэ тон багаар сабшажа абадаг һэн. Мүнөө эндэ ташха ондоо байдалтай болоо. Нүхэр Максимов түрүүтэй луговодуудай звено даалгагдаһан табан зуу шахуу гектар газарһаа дунда зэргээр гектар бүриһөөнь 27 центнер үбһэ энэ жэлдэ абаа ха юм. Луговодуудай нэгэрүү ажалай ашаар ногооной ургаса ойрын үе соо 3—4 дахин дээшэлээд байна.

—Харин тиихэдэ аяар 27 мянган гектар уһанай сабшалантай Хориин аймагай совхозууд мүртэй юумэ түйланагүй. Эндэхи ажахынууд дунда зэргээр уһалагдадаг газарһаа гектарай 7 центнер үбһэ абаад байна бшуу. Тиихэдэ герасимовска хүдэлөөнэй түрэһэн Сэлэнгын нютагуудай ажахынууд уһалагдадаг 11 мянган гектар сабшалангай гектар бүриһөөнь 8,5 центнер үбһэ сабшаа. Зэдэдэшье һайн юумэнь баһал үгы,—гэжэ нүхэр Большаков шүүмжэлэл хэбэ.

Саашадаа нүхэр Большаков Хориин, Хяагтын, Зэдын уһалалгын системэнүүдэй управленинүүдэй тон хангалтагүйгөөр хүдэлжэ байһан тушаа, мүн луговодуудые сабшалан уһалха мэргэжэл шадабарида һургаха тушаа хэлэһэн байна.

Буряадай хүдөө ажахын институдай багша нүхэр Уртюбаев сабшалан уһалха болзор тушаа тогтобо. Сабшалан уһалха болзор хадаа нютаг нютагай эрхэ байдалһаа дулдыдаха зэргэтэй. Тиихэдэнь участок бүхэн хоорондо ямар нэгэн илгаатай байха ёһотой гэжэ хэлэбэ.

—Урдань хада манай эсэгэнэр, үбгэ эсэгэнэр хүхын донгодожо эхилхэ, хараасгайн ниидэжэ ерэхэ үеэр лэ сабшаландаа уһа табижа эхилхэ хэрэгтэй гэлсэгшэ һэн. Энэ һургаал зүбтэйшье байжа магад,—гэнэ.

Нүхэр Уртюбаев уһалалгын шанар тушаа анхаралаа хандуулба. Сабшалан уһалдаг зарим нүхэд уһалалгын технологи, гурим хүсэд мэдэдэггүй байдаг. Түрүүшын уһалалга хахадаа, эгээл доодо захаһаань эхилхэ ёһотой. Харин манай зарим луговодууд ханаабайнгаа эрье[illegible]һээ уһалжа захалдаг. Тингэһээр ба[illegible]тарнь уһаниин бага болоожо, холынь участогууд хуурай зандаа үлэшэдэг гэжэ тэрэ тэмдэглэнэ.

— Шадабариин муугаа болоожо, сабшалан эреэн соохороор норгогдодогшье ушар олон. Зарим газарта намаг нуур болотороо уһан аягалшоод байдаг, тиихэдэнь добуун газарта дуһалшье уһан хүрэдэггүй. Уһан сабшалан дээгүүр өөрөө дура зоргоороо урдаха бэшэ, харин тэрэниие уһалагша хадаа өөрынгөө һанааша уруу дахуулан залаха ёһотой бшуу, —гэжэ нүхэр Уртюбаев хэлэнэ.

Яруунын үйлэдбэриин управлениин «Победа» колхозой луговод нүхэр **Цыренов** трибунада гарана. Сабшалан уһалалган дээрэхи дутагдалнууд тушаа тогтохо зуураа, Маарагта горхоной эхеэр тэрэнэй һаба ха[illegible]жа, ехэ сөөрэм бии болгохо шухала гэжэ дурадхаба. Тиигэбэл Булга[illegible] талын 1500 гектар бэлшээри, 600 гектар таряалан, 900 гаран гектар сабшалан хуушан дээрэнь нэмэжэ уһалуулха арга олгогдохо байна.

—Манай колхоздо нүхэр Большаков ябахадаа, тэрээн уруу ябажа харaһан юм. 1965 онһоо эхилжэ тэрэ горхые хааха хүдэлмэри хэжэ захалха хэбэртэйгээр хэлээд бусаа һэн. Тэрэ асуудал ямараар шиидхэгдэжэ байгаа юм, манда үшөө дуулдаагүй, —гэжэ нүхэр Цыренов хэлэбэ.

Хяагтын үйлэдбэриин управлениин ахалагша мелиоратор нүхэр **Бадмаев** болон бусад хэнааб татадаг техникын ехээр дуталдадаг, «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэйхидээ тиимэ зэмсэгээр муугаар хангадаг байһан тушаа шүүмжэлхы ажаглалта оруулба.

ХУУШАРЬЫЕНЬ ШЭНЭЛЭН ҺАЙЖАРУУЛХА

Сабшалан олон жэлдэ харууһалагдангүй байхадаа хуушаржа, биратай ургаса үгэхэеэ болишодог. Тиимэ сабшалан шэнэлэн һайжаруулха тухай зүблөөн дээрэ хэлсэгдээ. Энээн тухай Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станциин ахалагша эрдэмтэ нүхэр **Хребтов** тогтобо.

Туршалгын станцида олон жэлдэ хуушаржа муудаһан сабшалан фрезереэр нэгэ, хоёр дахин элдүүрилжэ, хүндэ дисктэй борной ябуулаад, удаань уһа эюулэгдэдэг катогоор нягтаруулан дарахада үбһэ ногооной ургаса эрид дээшэлдэг, сабшалан дээрэ һайн ногоон ургажа эхилдэг юм. Тиигэжэ шэнэлэгдэһэн сабшалангай гектар бүриһөө 41—43 центнер ургаса абтаһан жэшээ олон гэбэ.

Теэд сабшалангай хүрьһэн хаа хаанагүй адли байдаггүй. Зарим газарай хүрьһэн нимгэн фрезереэр, дисктэй борнойгоор элдүүрилжэ болохогүй байгша. Иимэ хүрьһэтэй сабшаланда шүдэтэй каток ябуулжа, хүрьһыень нүхэлжэ үгэхэдэ һайн. Дүрбэлжэн метр бүридэ 60—70 нүхэ гаргахада зохид.

—Хүрьһыень нүхэлһэнһөө болоожо ногооной ургаса нилээд дээшэлдэг,—гээд нүхэр Хребтов үргэлжэлүүлнэ.—Туршалга хээд үзэхэдэ ямаршье үтэгжүүлгэ хэрэглээгүй сабшалангай хүрьһые нүхэлжэ үгэхэдэ, ургасань 6—7 центнерээр дээшэлнэ. Наг шэбхээр үтэгжүүлэгдэһэн газарай хүрьһэ сооложорхиходо ургасань арбаад центнерээр ехэ болоно. Шэбхэ, минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглээд, хүрьһыень энэ аргаар һэндэхэдэ, ургасань 12—13 центнер ехэ болоно гэжэ шэнжэлэгдээ.

Нүхэр Хребтов тиимэ шүдэтэй каток хайшан гээд хэхэб гэжэ тодорхойгоор хөөрэжэ үгөө. Тиимэ каток хэхэдээ голоороо 40—50 сантиметр бүдүүн аад, 2 метр утатай модо бэлдэжэ, тэрээндээ 14—15 сантиметр утатай түмэр шүдэнүүдые, хоорондонь 12—15 сантиметр зайтайгаар, шаажа үгэдэг. Иимэ каток сабшалан дээгүүр мухарюулхада, газарай хүрьһэн 7—8 сантиметр гүнзэгыгөөр нүхэлэгдэдэг.

Ерэхэ жэлдэ манай ажахы 480 гектар хуушарһан сабшалангаа фрезереэр, дисктэй борнойгоор элдүүрилхэ, 300 гектараа шүдэтэй катогоор элдүүрилхээр хараалнабди,—гэжэ нүхэр Хребтов мэдүүлээ.

Хуушарһан сабшалан шэнэлхэ талаар ехэ ажал хэжэ байһан тухайгаа Зэдын Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой луговод нүхэр **Таракановский** элидхэбэ.

—1962 ондо комплексно институдай эрдэмтэ нүхэр Рампиловагай дурадхалаар, үйлэдбэриин управлениин главна агроном нүхэр Кулик гэгшын хүтэлбэри доро хуушарһан сабшалан дээгүүрээ хүндэ дисктэй борной ябуулаад, катогоор нягтаруулан дараһан байнабди. Тиихэдэмнай түрүүшын жэлдэ биратай ургаса үгөөгүй, харин удаадахи жэлдэнь гектарай 10 центнер һайн шанартай үбһэн абтаа һэн. Мүн тэрэ жэлдэ 25 гектар дэгнүүл фрезереэр, дисктэй борнойгоор элдүүрилжэ, гектар бүридэ 14 түхэриг 25 мүнгэ[illegible] гаргаша хэгдээ һэн. Удаа[illegible] хоёр жэлэй туршада гектарай 1[illegible] центнер ургаса абтаа. Тиигэжэ бүхы гаргашань тэхэрюулэгдээ [illegible] юм,— гээд нүхэр Таракановский тэмдэглэбэ.

Сабшалан энэ янзаар шэнэлж һайжаруулхадаа наг шэбхээр үтэгжүүлхэ тон шухала гэжэ ойлгогдо гээд нүхэр Таракановский хэлэбэ.

Сабшалангай шулуу түүхэ, бургааһа отолжо хаяха, тэрэнээ бо[illegible]нойлхо тушаа хэдэг ажал тухайгаа Тарбагатайн Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой луговод нүхэр **Рыжаков** хөөрэжэ үгөө.

—Сабшалан борнойлходо һа[illegible] юм гэжэ дуулаад, эгээн түрүүн өөрынгөө бууса шадарай газар бо[illegible]нойлоод туршаһамни һайн байшоо. Тиигээд хойто жэлынь колхозойнго бүхы сабшалан борнойлообди. Мүн сабшалан дээрэ ургаһан бургааһа үбэлдөө һүхөөр сабшажа үгы хэдэ[illegible] заншалтайбди. Мүнөө манай сабшалан дээрэ монсогоршье шулуу, бур[illegible] гааһа олдохогүй,—гэжэ нүхэр Рыжаков мэдүүлээ.

Тиигэжэ сабшалангаа наг шэбхээр үтэгжүүлжэ, хэдэн дахи уһалжа, борнойлдог болоһоной ашаар энэ жэлдэ нүхэр Рыжаков даалгагдаһан сабшалангайнгаа гектар бүриһөө 37,5 центнер ургаса абаһан байха юм.

—Хойто жэл гектарай 40 центнер ургаса абаха зорилготойб,—гээд тэрэ үгынгөө түгэсхэлдэ лаблаба.

ОНЬҺОЖОРУУЛАГДАҺАН ЗВЕНО—САБШАЛАНГАЙ ЭЭ[illegible]

—Манай Сэлэнгын совхоз сабшалангаар баян юм,—гэжэ совхозой директор нүхэр **Мельников** хэлэбэ.—Хэды тиимэ байбашье һаань, ажахымнай жэл бүри үбһэ тэжээлээр дуталдана. Энээнэй гол шалтагааниинь юуб гэхэдэ, һүүлэй жэлнүүдтэ сабшалан дээрэ ямаршье хүдэлмэри—үтэгжүүлгэ, уһалалга хэгдэхээ болишонхой. Сабшалангай түлөө хэншье харюусанагүй. Гансал энээнһээ болоожо, сабшалангай гектар бүриһөө арай шамай 3—3,5 центнер үбһэн абтана.

Сабшалан дээрэ хэн ажаллаха ёһотойб? Сабшалангай участок бүхэндэ тусхай звено бии болгоо һаа, машина, техникэ хүртэхэгүй. Тиимэһээ гараар хэхэ ажал ехэ болохо. Ушар иимэһээ бидэнэр лугомелиоративна оньһожоруулагдаһан отряд бии болгохо гэжэ шиидээ һэмди. Тэрэ отрядые ахалагша мелиоратор А. М. Гусев хүтэлбэрилнэ. Энэ отрядай хүсөөр һүүлшын хоёр жэлэй туршада 7712 тонно наг шэбхэ сабшалан дээрэ гаргагдаа, тэрэнэй 4852 тонноонь байгша ондо гаргагдаһан байна. Тиихэдэ 156 гектар сабшалангай га бүридэ 30—40 тонно шэбхэ гаргагдаа һэн. Мүн 80 гектар сабшаланда минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдаһан, 352 гектар сабшалан дисктэй борнойгоор борнойлогдожо, һайжаруулагдаһан байха юм.

Ажахымнай сабшалангай зарим участогууд, илангаяа Химнэ, Сэлэнгэ мүрэнүүдэй эрье шадар бургааһа, харганаада дарагдажа, үбһэ хуряахань бэрхэтэй болоо һэн. Бургааһа, харганаа хюдаха хэрэгтэ химиин эди шэди ехэ туһатай байгаа. 225 гектар сабшаланда гербицид сүршэгдэжэ, бургааһа, харганаа бултадаа хюдагдаа. Лугомелиоративна отряд сабшалан уһалха, намагтай газар хатааха талаар нилээд ехэ хүдэлмэри хэжэ байнхай.

Нүхэр Мельников лугомелиоративна отрядай ажал хүдэлмэриин түрүүшын дүнгүүд тухай хэлэхэ зуураа, иигэжэ тэмдэглэбэ. Совхознай энэ жэлдэ бүхыдөө 22 мянган центнер үбһэ хуряагаа. Наг шэбхэ гаргагдаһан сабшалангай гектар бүриһөө 17—22 центнер үбһэн абтаа. Урдандаа сабшагдадаггүй байһан Шанаа гэжэ газарта наг шэбхэ гаргагдаһан байгаа. Тэрэнэй гектар бүриһөө 16 центнер үбһэн түрүүшын жэлдэ хуряагдаба.

Лугомелиоративна отрядаймнай хүдэлмэридэ дутагдал, алдуунууд бии. Энэ отряд сабшалан һайжаруулхаһаа гадна, горохой, кукурузын ургасын хойноһоо харууһалдаг, уһалагдадаг газарай шэниисэ харууһалдаг байгаа. Энэмнай отрядай ажал хүдэлмэридэ ехэ таагүй болоо һэн. Саашадаа энэ отрядта сабшалангай бүхы газар даалгагдаха, хэрэгтэй болохо техникэ үгтэхөөр хараалагдана.

Хориин үйлэдбэриин управлениин Анаагай совхозой луговод нүхэр **Ендыпов** үгэ хэлэхэ зуураа, хэжэ байһан ажал тухайгаа тобшохоноор хөөрэбэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ манай совхоз ногооной тон бага ургаса хуряана. Энээнэй гол шалтагааниинь—сабшаланда эзэн бусаар хандаһан хэрэг болоно. Би 1952 онһоо луговодоор ажалланаб. Бүхыдөө 350 га сабшалан даалгагданхай. Тэрэмнай хэдэн ондоо участогуудта таһаршанхай юм. Үбэлдөө мүлһэ сабшалан дээрээ хүргэнэбди. Байгша ондо зарим участогуудһаамнай гектарай 40—45 центнер һайн шанартай үбһэн хуряагдаа.

Сабшалан һайжаруулжа, үбһэ тэжээл ехээр абадаг болохын түлөө бүхы сабшалангаа луговодуудай саг үргэлжын тусхай звенонуудта даалгаха хэрэгтэй гэжэ нүхэр Ендыпов онсолон тэмдэглэбэ. Тиигээгүй һаа, сабшалан биратайгаар уһалагдахашьегүй, үтэгжүүлэгдэхэшьегүй, ногооной ургаса дээшэлхэшьегүй. [illegible] говодуудые ходо һэлгэжэ байда[illegible] зарим участогуудта наг ш[illegible]хэ жэл бүри гаргагдана, нүгөө участогуудта юрэдөөшье гаргагдангүй, зарим газар уһалагданашьегүй. Мүн сабшалан уһалха ханаабу[illegible] сэбэрлэгдэнэгүй. Луговодуудай [illegible] үргэлжын звенонуудта машина, те[illegible]никэ, тусхай участок даалгагдаһа[illegible] байха зэргэтэй.

—Республика доторнай хэдэн [illegible]баад эрдэмтэд ажаллана. Теэд тэ[illegible]нэр хүдөө нютагуудаар тон үсэ[illegible] ябадаг. Хаа яа ябахадаашье, колхоз совхозой центр хүрөөд лэ, колхоз[illegible]гуудтай уулзанагүй, тэдэнтэй хө[illegible]рэлдэнэгүй, таатай һайн зүбшө[illegible]нүүдые үгэнэгүй,—гэжэ нүхэр [illegible]дыпов шүүмжэлбэ.

—Манай звенодо 7 хүн ажал[illegible]даг. Энэ жэлдэ даалгагдаһан 4[illegible] гектар сабшалангай га бүриһ[illegible] дунда зэргээр 28 центнер үбһэн [illegible]таа. Тиихэдэ 92 гектар участог[illegible]га бүриһөө 41 центнер үбһэ аба[illegible] байнабди,—гэжэ Мухар-Шэбэрэй [illegible]лэдбэриин управлениин «Заганск[illegible] колхозой луговод нүхэр **Максим**[illegible] хэлэбэ.

Хайшан гэжэ иимэ ехэ ургаса [illegible]тааб? Луговодуудай звенонууд бү[illegible] сабшалангай эзэн болонхой. Тэдэ[illegible] даалгагдаһан газар дээрээ бүха[illegible] жэлдээ ажалладаг. Бүри намарһ[illegible] эхилжэ һубаг, ханаабуудаа сэбэр[illegible]дэг, наг шэбхэ суглуулжа, сабша[illegible] дээрээ гаргадаг, тошо халяадаг б[illegible]на. Тэдэнэй сабшалан дээрэ биш[illegible] ханшье шулуу олохонь бэрхэт[illegible]

— Ерэхэ жэлдэ ногооной баян [illegible]гаса абахын тула хүдэлмэри хэгдэ[illegible] эхилээ. Гол, горхонууд дээрэ му[illegible] тошон халяагдана. Манай звено[illegible]хид ерэхэ жэлдэ 700 гектар саб[illegible]лангай га бүриһөө 30 центнер ү[illegible] хуряаха уялга абанхай,—гэжэ [illegible]хэр Максимов мэдүүлбэ.

ҮБҺЭНЭЙ ЕХЭ—ҮТЭГЖҮҮЛГЫН ХҮСЭН

Элидхэлшэ, мүн зүблөөн дээрэ үгэ хэлэгшэд сабшалангаа һайнаар, эзэн ёһоор наг шэбхээр үтэгжүүлдэг болохо асуудал тушаа онсо тогтобо. Хэнэйшье мэдэһээр һүүлэй жэлнүүдтэ сабшаланда наг шэбхэ ёһоор тараагдахаяа болишонхой. Гэбэшье зарим луговодууд болон ажахынууд энэ шухала агротехническэ хэмжээ ябуулгые һэргээжэ байнхай. Энэ талаар Түнхэнэй аймагай Саянай совхозой директор нүхэр **Автушенкын** хэлэһэн үгэ тон һонирхолтой.

—Сабшалангаа һайнаар элдүүрилжэ, элбэг баян үбһэ ногоо хуряадаг болохо зорилгоор 1963 оной эсэс багаар тусхай хэмжээ ябуулгануудые хараалһан байнабди. Тиихэдээ сабшалангаа эзэдтэй болгохо, наг шэбхэ ехээр гаргадаг болохо асуудалда онсо анхарагдаа гээнэ,—гэжэ нүхэр Автушенко үгэеэ эхилнэ.

Тус совхоздо саг үргэлжэ хүдэлхэ луговодуудай 12 звено эмхидхэгдэжэ, тэдэндэ сабшалан, мори унаа, техникэ даалгагдажа үгтэһэн бэлэй. Тэдэнэй хүсөөр 1964 оной үедэ 12000 тонно наг шэбхэ сабшалан дээрэ гаргагдаһан байна. Гадна шэбхэ зөөдэг тусхай оньһожоруулагдаһан звено совхоз дотор хүдэлнэ. Малшан бүхэн түс түстаа мүн лэ шэбхэ гаргаха даалгабаритай. Тэдэнэй шэрэһэн шэбхээр 700 гектар сабшалан үтэгжүүлэгдээ.

—Сабшалан дээрэ адхагдаһан шэбхэ нэгэ жэгдээр тарааха гээшэ хүндэ хүшэр хүдэлмэри. Тиимэһээ совхозоймнай главна инженер нүхэр Захаров роторно түхэлтэй шэбхэ сасадаг түхеэрэлгэ урлаһан байгаа. Тэрэнь һайн зүйл болоо. Сабшалан дээгүүр сасагдаһан шэбхээ тракторай байлуураар нязалан, газарай хүрьһэндэ шэнгээдэгбди,—гэжэ нүхэр Автушенко хөөрэбэ.

Сабшалан һайжаруулха элдэб агротехническэ хэмжээнүүдые бэелүүлһэнэй ашаар Саянай совхоз үбһэ ногооной ургаса нилээд дээшэлүүлээ. Энэ жэлдэ нёдондонойхидо орходоо 12,5 мянган центнер ехэ үбһэ абажа шадаа. Жэшээнь, ажахын 3-дахи отделени 1400 гектар сабшалангай гектар бүриһөөнь 11,3 центнер үбһэ сабшажа абаа. Зарим луговодууд бүришье һайн ургаса хуряагаа. Луговод С. Д. Гомбоев 100 гектарай га бүриһөөнь 19 центнер үбһэ абаһан.

Наг шэбхын хэрэглэмжын ехэ болоһонтой дашарамдуулан, тус совхоз шэбхэ шорой хоёрые холиһон үтэгжүүлгэ, мрамөрай тооһо хэрэглэдэг болоһон дүй дүршэл тухайгаа нүхэр Автушенко тогтобо.

Сабшалангай хүрьһэндэ оруулагдаха наг шэбхые зүбөөр ашаглаха, тэрэнэй шадал зэргыень хаража байгаад, зүбөөр хубаарилха шухала байһан тушаа Буряадай хүдөө ажахын институдай доцент нүхэр **Уртюбаев** өөрынгөө үгэ соо тогтобо. Тиихэдээ газар дээрэ адхагдаһан шэбхые һайнаар үлтирүүлжэ, заашье хоролтогүйгөөр газарай хүрьһэндэ шэнгээхэ гээшэ тон шухала гэбэ.

Сэлэнгын совхозой директор нүхэр **Мельников** хадаа сабшалан һайжаруулгын тусхай оньһожоруулагдамал отряд эмхидхэжэ, ехэ хэмжээнэй наг шэбхэ зөөһэн тухайгаа тогтохын хажуугаар фермэ, отара бүхэнэй оршондо ургаса һайнаар үгэжэ боломоор хүдөө бууса газарые үтэг болгохоор хараалһан тухайгаа хөөрэбэ. Тус совхоз жэл бүхэндэ адаг 10—11 мянган тонно наг шэбхэ сабшалан дээрэ гаргажа, 300—350 гектар үтэг болгохонь. Иигэжэ 1970 оной үеэр Сэлэнгын совхоз 1800—1900 гектар үтэгтэй болохоор түсэблэнхэй.

Үгэ хэлэгшэ сабшалангай хүрьһые микроэлементнүүдээр үтэгжүүлхэдэ ехэ ашагтай байһан тушаа мүн тогтобо. Иимэ үтэгжүүлгэ жэл бүри 100 гектар газарта оруулжа байха арга шадалтай байһанаа хэлэбэ.

Сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэ талада наг шэбхын ургасада ямар һайн нүлөө үзүүлдэг байһан тушаа Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой луговод нүхэр Рыжаков тогтобо.

—Газарай хүрьһэндэ наг шэбхын шүүһэнэй нэгэ жэгдээр шэнгэхын тулада шэбхээ ханаабай доодо таладань (эрье доронь) зурыһан адхадагбди. Ханаабһаа табигдаһан уһан тэрэ шэбхые ходоро дабажа, сабшалан дээгүүр урдана ха юм бэ,—гэжэ нүхэр Рыжаков хөөрэнэ.

—Республикын олохон колхоз болон совхозууд сабшалангаа муугаар ашаглаһанһаа болоожо, ногооной бага ургаса абана,—гэжэ Буряадай хүдөө ажахын институдай доцент нүхэр **Давыдов** тэмдэглэбэ.—Зарим ажахынууд июниин тэн болотор сабшалан дээрээ адууһа малаа бэлшээдэг байха юм. Иимэ ябадал Зэдын үйлэдбэриин управлениин зарим ажахынуудта 1962—1963 онуудта үзэгдэдэг байгаа.

Хабартаа сабшалан дээрэ адууһа малаа орой болотор бэлшээһэнһээ болоожо, ногооной ургаса нилээд доошолно. Юуб гэхэдэ, адууһа мал, илангаяа хонин ногооной үндэһэ, газарай хүрьһэ муудуулдаг байна. «Ямар орой болотор адууһа малаа сабшалан дээрэ адуулнабта» гээд асуухада, «үбһэ тэжээлээр дуталдаад, яахашье аргагүй болошонол» гэжэ колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд харюусадаг заншалтай.

Нүхэр Давыдов һонирхолтой иимэ жэшээ хөөрэбэ. Институдай бүлэг эрдэмтэд Сэлэнгын нэгэ колхоздо

ГАЗАРАА ЗҮБӨӨР, ЭЗЭН ЁҺООР АШАГЛАХА

гурбан жэлдэ туршалга хэһэн байгаа. Сабшалангай нэгэ участок дээрэ хабартаа адууһа мал юрэдөөшье бэлшээгээгүй, хоёрдохи участогтань майн 15 болотор, гурбадахи участогтань июниин 1 болотор адууһа мал бэлшээгдэһэн байгаа. Нэгэдэхи участок дээрэһээнь гектарай 28 центнер, хоёрдохиһоонь—17—18 центнер, гурбадахи участогай гектар бүриһөө 14—15 центнер үбһэн хуряагдаһан байгаа. Энээн дээрэһээ харахада, хабартаа адууһа мал бэлшээгээгүй сабшалан дээрэһээ хоёр дахин ехэ үбһэн хуряагдаһан байна.

Хабартаа мал адуулаагүй сабшалан дээрэ үбһэ хуряалга эртүүр эхилхэ, зарим участогуудтань жэл соо хоёр дахин сабшаха арга олгогдоно. Хоёрдохёо сабшагдаһан үбһэмнай ёһотойл һайн шанартай, тугал, хурьгадта үгэхэдэ угаа һайн үбһэн хуряагдадаг гэжэ булта мэдээжэ.

Мүн сабшалангаа жэл бүри нэгэ захаһаань эхилжэ сабшанабди. Энэмнай тон буруу ябадал болоно. Юуб гэхэдэ, үбһэ хуряалга эртүүр—июлиин эхеэр эхилнэ. Энэ үедэ ногооной урэһэн эдеэшэжэ, унажа үрдинэгүй. Тиимэһээ түрүүн эхилжэ сабшаһан газартамнай жэл ошохо бүри ногоон шэнгэрнэ, ургасань доошолно. Сабшалангаа жэл бүри ондо ондоо талаһаань эхилжэ сабшабал угаа һайн байха һэн.

Газар—хүдөө ажахын үйлэдбэриин гол баялиг. Тэрэниие зүбөөр ашаглаха, сабшалан дээрэ адууһа мал бэлшээхэ асуудалые гуримшуулха тухай Зэдын үйлэдбэриин управлениин Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой луговод нүхэр Таракановский, Хориин управлениин Анаагай совхозой луговод нүхэр Ендыпов хэлэһэн байна.

—Зарим колхоз болон совхозуудай сабшалан дээрэ адууһа мал аяар июниин хахад болотор бэлшээгдэнэ. Тиигээд сабшагдаһан үбһэнэй үшөө хорёологдоогүй байтар мал сабшалан дээрэ оруулагдана,—гэжэ доцент нүхэр Уртюбаев тэмдэглэбэ.

—Энэ эзэн бусаар газартаа хандадаг ябадалые ойрын сагта огтолон болюулха шухала. Сабшалан дээрэһээ бүхы түрэлэй мал майн 5—10 болотор гаргагдаһан байха зэргэтэй. Тиихэдэ уһалагдадаг сабшалан дээрэ мал юрэдөөшье бэлшээгдэхэ ёһогүй.

Дурсагдаһан асуудалнууд сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэ хэрэгтэ бага бэшэ удха шанартай. Мүн уһалалга, үтэгжүүлгын хэрэг зүбөөр бэелүүлээ һаа, ногооной һайн ургаса заатагүй абтаха. Үбһэ тэжээлээр элбэгжээ һаа, һү, мяха, нооһо бүри ехээр абадаг болохо аргатайбди.

Зэдын үйлэдбэриин управлениин Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой луговод нүхэр Таракановский үгэ хэлэхэ зуураа, колхозой хүтэлбэрилэгшэд нуга, сабшалан һайжаруулха асуудалда анхаралаа тон багаар хандуулна гэжэ тэмдэглэбэ.

—Манай республика дотор луговодоор үни удаанай хүдэлжэ, баян дүршэлтэй болоһон хүнүүд олон. Теэд тэдэнэй дүй дүршэл тухай плакадууд, тусхай хуудаһанууд гаргагдажа, олоной шадабари болгохо талаар ямаршье юумэ хэгдэнэгүй, —гэжэ тэрэ хэлэһэн байна.

Сабшалан һайжаруулха машина, техникээр колхоз болон совхозуудые гүйсэд хангаха тухай Яруунын үйлэдбэриин управлениин «Победа» колхозой луговод нүхэр Цыренов хэлэбэ.

СОВЕДУУДЭЙ ХУДЭЛМЭРИ

ДЕПУТАТ БА ҺУНГАГШАДАЙ ЗАХЯА

Арадай зараса байха гээшэ хүндэтэй, харюусалгатайшье. Тиихэдээ һунгагшадтаа сэг үргэлжэ холбоо барижа байгуулжа, захяа дурадхалнуудынь али болохо аргаар дүүргэхын лэ хойноһоо оролдохо хэрэгтэй гээшэ ааб даа.

Би багша һэн тула худалмэридөө гэр бүри ехэл суеэгүй шэнги байһан. Гэр булэтэйб. Габэшье депутадайнгаа уялга дүүргэхэл ёнтойб.

Энэ зунһаа хойшо юу хээбиб? Һуралсалай шэнэ жэлдэ Дээдэ-Жаламай сельсоведэй харьяата һургуулинуудай ямараар бэлэдгэдэһэниинь шалгажа, олохон дутагдалнуудые харуулһан һэм. Оройхон болотор зарим һургуулинуудай гэр байраньшье ёһоор заһабарилагдаагүй байгаа бшуу. Энээн тухай сельсүйдкомой заседани дээрэ элидхэжэ, тодорхой хэмжээнүүдые баталуулаа һэмби. Энээнэйм аша туһаар юм гү даа, дурсагдаһан сельсоведэй һургуулинууд һуралсалай шэнэ жэлдэ яһала һайнаар бэлдэһэн һэн. Тиигээд шэнэ Шулуутайн интернат-һургуулиин, Еха-Куналейн дунда һургуулиин ямараар шэнэ жэлээ угтаха байһаниие хаража үзөө бэлэйб. Тэндэ, Куналейдэ арадай гэгээрэлэй талаар сельсоведэй дэргэдэхи сэг үргэлжын комиссиин заседани үнгэргөөбди, шангахаан хөөрэлдөө хээбди.

Манай Десятниковска найман жэлэй һургуулиин һуралсалай шэнэ жэлдэ имагтал тураһандай хүсөөр бэлдүүлээбди. Тэрэнэй эсэстэ заһабарилгын худалмэридэ нэгэшье мүнгэ гаргагалагдаагүй. Багшанарай 3 квартиратай гэр барюулхада бахал ударидагшань байгаа гээшэ хаб. Энэ гэр хүсэд бодхоогдоошье, сельсоведэй мүнгэөөр оруулаагүй дээрэ мүнөө хүрэтэр ашагалалгада ороодуй байһаар. Эдэ бүлта һунгагшадай захяа дурадхалнууд соо багтан ороһон.

Гадна һунгагшадни ажаһуудал, гэр бүлэ доторойнгоо асуудалнуудаар намда оло дахин хандаһан. Тиигээд, жэшээнь, М. Е. Пискунова худаг барихадань, пенсионер Т. Ананинада гэрэе хушахадань туһаламжа хүргэгдэһэн байна. Заримашуул гэр бүлэ доторо муудалдаад ерэхэ. В. Григорьев, Д. Чистяков гэгшэд эмэгтэй нүхэдтэе муугаар хандадаг, ходо архидадаг, наншалдадаг байгаа. Тэд яахабши даа, арга шадал соогоо бахал туһалаа хаямби.

Магазинуудай худалмэри хиргэ хиргэ болоод лэ шалгалсадаг гээшэбди. Тиихэдээ хүн зоной эрилтые ямараар хангажа байһаниинь гол анхаралые абадагби.

Хүүгэдэй яслиин ариг сабарые, эдеэ хоолые ходол хинадагби. Һүүлээрнь колхозой хүтэлбэрилэгшэдтэй хөөрэлдэхэ ябадал нилээд оло дахин гараһан.

Гэбэшье арадай зарасын уялгые, һунгагшадайнгаа һанамжа, захяануудые үшөөл хүсэдөөр дүүргэжэ биранагүй гээшэ хабди. Юун бэ гэхэдэ, зарим захяануудые өөрын бэшэ, харин огто бусад шалтагаануудай дээрэ хүсэд бэелүүлжэ болоогүй. Жэшээнь, һургуулиин байшан сагтаа болзор соогоо хүсэд бодхоогдоогүй. Энээн тухай суглаа болон зүблөөнүүд дээрэ хэдэн дахин асуудал табин гэшэбби. Тэд абаһаар бүтэһэн юумэ байгаагүй. Эндэ нютагай хүтэлбэрилхы худалмэрилэгшэд, барилгашад ехэ зэмэтэй.

Хүн зоноймнгоо түлөө оролдожо ябахада ехэл урматай даа, хүндэтэйшье!

Саашадаашье һунгагшадайнгаа һанамжа, дурадхалнуудые сагай болзор соонь гүйсэдөөр дүүргэхын хойноһоо хүсэ шадалаа гамнангүй оролдохо уялгатайб.

М. ОРЛОВА,
Улаан-Үдын аймагай Соведэй депутат.

Эртэ урдын Бухара шадар Узбекистанай залуу город—Навои улам бүри ургажал байдаг. Дунда Азидахи тон томо химическэ комбинат эндэ баригдажа байнхай. Аммиачна үтэгжүүлгэ, мүн бусад шухала химическэ зүйлнүүдые комбинат гаргадаг болохо. Зураг дээрэ: барилгын участогуудай нэгэндэ.

ТАСС-ай фотохронико.

ГЭР БАЙРЫН КОМИТЕТ, ШЭНЭ ЗАНШАЛ

Нютагай Соведүүдэй ажал хүдэлмэридэ олониитые үргэнөөр хабаадуулха гээшэ айхабтар ехэ удха шанартай. Гэр байрануудые таарамжатай зохидоор ашаглахын, тэнюу болбосон һайнаар ажаһуухын тулада олониитэдэ баһал түшэглэхэ ёһотойбди.

Манай ниислэлэй гэр байрын зурмаадахи захиргаанай мэдэлдэ олохон гэрнүүд тоологдоно. Тиигээд ажаһуудалай али бүхы асуудалнуудые амжалтатайгаар шиидхэхын тулада тэндэ гэр байрын комитет эмхидхэгдээ. Энэмнай ажал хүдэлмэреэ ябуулхадаа, хүүгэдэй комнатонуудай совет, арадай дружина, нүхэдэй сүүд гэхэ мэтын олониитын эмхинүүдтэ шадамараар түшэглэнэ.

Гэр байрын комитедэй үүсхэлээр эрдэни тойрон газарнуудые болбосон түхэлтэй болгохын тула яһала ехэ юумэ хэгдээ. 1964 оной турша соо 8 мянган модод, 7 мянга гаран һөөг бургааһанууд, 30 мянган сэсэгүүд таригдаа, 70 гаран хуушан сарайнууд хуряагдан абтаа.

Тэрэшэлэн олониитын үүсхэлээр хүүгэдэй хоёр комнатонууд байгуулагдаа, уран һайханай бүлгэмүүд эмхидхэгдээ, 4 агитталмайнууд эмхидхэгдээ. 16 гэрнүүд соо ажаһуугшад коммунис ажаһуудалай түлөө тэмсэжэ байнхай. Байгша ондо гэр байрын комитедэй гэшүүд элдэб янзын асуудалнуудаар хамтын 21 суглаануудые үнгэргөө. Жэшээнь, коммунис ажаһуудалай түлөө мүрысөө үргэдхэхэ, хүүгэдэй дунда ямар хүдэлмэри ябуулха, ногооруулгын хүдэлмэри ямараар эмхидхэхэ тухай болон бусад асуудалнуудые олониитын үмэнэ дэбжүүлһэн, зүбшэн хэлсүүлһэн байха юм.

Уласхоорондын байдал, үхибүүдые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ, Улаан-Үдэ хотые болбосон түхэлтэй болгохо тухай элидхэл, лекцинүүд агитталмайнууд дээрэ үнгэргэгдөө. Тэдэниие 2 мянга гаран хүн шагнаһан байха. Хүүгэдэй комнатын соведэй гэшүүдэй оролдолгоор ехэ ехэ гэр байрануудта зургаан концерт табигдажа, тэрээндэмнай пенсионернүүд болон багшанар эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. Эндэ Зубенкын гэр бүлынхидэй ехэ эдэбхи гаргаһаниие онсолон тэмдэглэмээр.

В. Николаева-Терешковагай нэрэмжэтэ үйлсэдэ ажаһуудаг үхибүүдэй һайндэр тусхайта үнгэргэгдөө юм. Тиихэдээ гурбан мөөртэй велосипедээр багашуулай һонирхолтой мүрысөөн болоо бэлэй. Һурагшад теннис, волейбол, футбол, шатар болон даам наадаа һэн. Энээндэмнай дүн хамта 150 гаран хүн хабаадалсаа. Илагшадта шагнал, бэлэгүүдшье барюулагдаа. Зундаа «Альбатрос» пароходто һуужа, Сэлэнгэ мүрэн дээгүүр, трамвайгаар ЛВРЗ-гэй парк хүрэтэр ябажа, гурбан сүүдхэ соо ойдо гаража, үхибүүд сагаа хүхюу сэнгэлигээр үнгэргөө һэн. 6-дахи кварталда ажаһуудаг багашуулай наадахын тула «онгосын экипаж» түхеэрэгдэжэ, һонирхолтой нааданууд үнгэргэгдэдэг.

Эдир пионернүүд хорёод оной комсомолшууд нүхэд Южук, Мункоев гэгшэдтэй уулзаа. Үхибүүдэй эмхи зургаануудай анха түрүүн яажа бии болоһон тухай тэдэнэр һонирхолтой зохидоор хөөрэжэ үгэһэн байна.

Тэдэнэй хэһэн, бүтээһэн юумэ энээгээр хизаарлагданагүй. Манай хүдөөгэй колхоз, совхозуудта ажаһуугшад бүлэг гэр байрынхидаараа хамтаржа гү, али үйлсэ үйлсөөрөө нииләжэ, иимэ комитет эмхидхэхэ, хүмүүжэл болон болбосоролой хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха аргатай гэжэ һанагдана.

А. ДОРЖИЕВ.

РСФСР-эй Культурын министерствэдэ

ПАВЛОВЕЦУУДАЙ ҮҮСХЭЛ ҺАЙШААГДАБА

Өөһэдынгөө номуудые ниитын хэрэглэмжэдэ дамжуулан үгэхын түлөө ажалшадай хүдэлөөн Россин Федерацида үргэнөөр дэлгэрээ. Энэ үүсхэл Алтайн хизаарта илангаяа ехээр дэмжэгдэһэн байха юм. Богонихон болзор соо 650 шахуу мянган ном суглуулагдажа, библиотеканүүдтэ үгтөө. Хэдэн арбаад ниитын библиотеканүүд нээгдөө. Павловска районой интеллигенци иимэ патриотическа үүсхэл түрүүлжэ гаргаһан байха юм.

Павловецуудай хандалга хизаарай партийна болон комсомолой организацинуудта, интеллигенциин болон культурын хүдэлмэрилэгшэдэй суглаанууд дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ. Тус хандалга хизаарай «Алтайская правда» гэжэ газетэдэ, бүхы районуудай газетэнүүдтэ толилогдоһон байгаа. Сугларһан литературые хэды шэнээнээр, хайшань эльгээхые шиидхэдэг, ниитын библиотеканүүдые бии болгодог эмхидхэлэй комитедүүд байгуулагданхай.

Ном суглуулалгые эрхим һайнаар үнгэргэхын тулада хизаарай районуудай хоорондо мүрысөөн дэлгэрээ. Павловска районой Лебяжинска, Павловска, Бродковско, Шелаболихинска дунда болон бусад һургуулинуудай һурагшад, багшанар ном илангаяа олоор суглуулаа.

Павловска интеллигенциин үүсхэл хизаарай Смоленскэ, Каменска болон бусад районуудта илангаяа ехээр дэмжэгдэһэн байна.

Суглуулагдаһан литературын зарим хубинь хүдөөгэй, колхоз болон совхозуудай библиотеканүүдтэ, экономическа талаараа һулаар хүгжэнги ажахынуудай библиотеканүүдтэ дамжуулан үгтөө. Эдэ номуудай нилээд ехэ хубинь ниитын библиотеканүүдые байгуулхын тулада хэрэглэгдээ. Гурбан зуу шахуу иимэ библиотекэ хизаар дотор эмхидхэгдэнхэй.

Ном суглуулха талаар Алтайн ажалшадай дүй дүршэл ушар ёһо һайнаар мэдэдэгээр, коллективизмын үзэлөөр, түрэл хизаартаа дурладагаар хүн зониие хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ехэ удха шанартай гэжэ РСФСР-эй Культурын министерствын коллеги тоолоно. Коллеги хадаа павловецуудай үүсхэлые һайшаагаа, тиигээд хубиин мэдэлэй номуудые ниитын фонднуудта хэрэглэхэ талаар хүдэлмэри хододоо эмхидхэдэг байхыень Россин Федерациин эмхи зургаануудта һанамжалан дурадхаһан тусхай тогтоол гаргаа. Суглуулһан литературые хамагай түрүүндэ хүдөө нютагуудта, холын жэжэхэн һуурин газарнуудые хангадаг библиотеканүүдтэ, экономическа талаараа һулаар хүгжэнги ажахынуудта эльгээхэ гэжэ мүн лэ һанамжалан дурадхагдаа

(ТАСС-ай корр.).
Москва, ноябриин 26.

МАСТЕРАЙ ҺУРГУУЛИ

«Мастернуудай һургуули нээгдэхэнь. Һуралсаха дуратайшуул техническэ библиотекэдэ бэшүүлэгты» гэһэн соносхол Онохойн модоной комбинадай конторын хажууда һаяхан уншаа бэлэйбди.

Түрүүшээр бодолгото болообди. Юун мастернуудай һургуули гээшэб? Мастернууд дуталдаа юм гү? Хэн тэдэнэртэ зааха юм... гэхэ мэтэ асуудал гараба.

—Гайхалтай юумэ эндэ үгы, — гэжэ комбинадай директорэй экономическа хүдэлмэриин талаар орлогшо нүхэр Пацкевич манда харюусаба.—Мүнөө предприятинуудта мастерай үүргэнь тон ехэ болонхой. Үйлэдбэри шэнэ техникээр зэбсэгжэжэ байна. Хүдэлмэришэдэй юрэнхы эрдэм, мэргэжэлынь дээшэлэнхэй. Гадна мастер гансахан үйлэдбэри эмхидхэхэ бэшэ, мүн коллективэй хүмүүжүүлэгшэ байха зэргэтэй ха юм. Теэд хараад үзыт—мастернуудые хаана бэлдэнэ гээшэб? Хаанашье бэшэ. Эрхим хүдэлмэришэдэй дундаһаа, инженер, технигүүдэй дундаһаа мастернууд томилогдоно.

Нүхэр Пацкевичэй хэлээшэ зүбтэй байба. Комбинадай мастернуудые абажа үзэбэл, олонхинь хүдэлмэришэн, бригадирнууд ябаһанаа мастераар дэбжүүлэгдэһэн зон. Хэдыхэн технигүүд, технологууд мүн энэ ажалда хүдэлнэ. Дэбжүүлэгдэһэн зоной олонхидынь тусхай эрдэм мэргэжэлээр бага, хүмүүжүүлхы хүдэлмэриин дүршэлгүй байна.

Эдэ бүгэдые хараада абажа, ойрын 1—2 жэлдэ комбинадайнгаа бүхы участогуудые ажал хэрэгээ һайн мэдэхэ мастернуудаар хангаха зорилготойгоор комбинадай дирекци, партийна болон профсоюзна организаци мастернуудые бэлдэхэ 2 жэлэй һургуули нээхэ гэжэ шиидэбэ. Һургуулида һуралсахаар 25 хүн бэшүүлээ. Тэдэнэй дунда десятнигууд, бригадирнууд, 7—10 классай эрдэмтэй хүдэлмэришэд бии.

Һургуулида комбинадай инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, хүдэлмэришэн-залуушуулай удэшын дунда һургуулиин багшанар ниитын гуримаар зааха юм. Һаяхан эндэ түрүүшын эмхидхэлэй хэшээл үнгэргэгдөө.

Д. ЦЫРЕНОВ.

ҮНДЭР СЭГНЭЛТЭДЭ ХҮРТЭБЭ

Үбэлэй хүйтэн эхилжэ, тала дайда саһаар хушагдаба. Түмэр зам харууһалагшадта тон харюусалгатай саг ерэнхэй.

Гэбэшье замай Улаан-Үдын дистанциин коллектив энэ үбэлые эрхим бэлэдхэлтэйгээр угтаа. Түмэр зам капитальнаар заһабарилха түсэб болзорһоо холо урид, түмэр замшадай Үдэр болотор дүүргэгдээ һэн. Даабариһаа гадуур 7 километр ута зам заһабарилагдаа, 36 мянган түхэриг олзо ороо.

Ажал хүдэлмэридөө һайн амжалта түйлаһанайнгаа түлөө Улаан-Үдын дистанциин коллектив бүхэсоюзна мүрысөөндэ байгша ондо хоёр дахин шалгарһан байба. 3-дахи кварталай дүнгөөр тус коллективтэ гурбадахи мүнгэн шан олгогдоо гэһэн мэдээсэл СССР-эй зам харилсаанай министерствын, түмэр замай транспортын хүдэлмэришэдэй профсоюзай ЦК-һаа һаяхан абтаба.

М. САВЕЛЬЕВ.

ҺУРАЛСАЛАЙ КОМБИНАТ

Электрын элшэ гэрэлээ сасарган байгааша Тохойн электростанциһаа захалаад, хадаараа бэлшээритэ Таглиин нуур хүрэтэр нэмжыһэн аяар гурба мянган дүрбэлжэн километр тала дайда Торийн совхозой эдлэдэг газар баялигынь болоно.

Энэ совхоз нютаг аймагтаа мяха, һү абадаг ажахынуудай эгээл томонуудай нэгэниинь болоно. Тус ажахын түйлаһан амжалтануудһаа нэгэ хэдэн дүнгүүдые харуулая. Энэ жэлдэ совхозой коллектив 30 мянган центнер һү абажа, тэрэнэйнгээ 20 мянгыень гүрэндэ худалдаха түсэбтэй байгаа һэн. Эндэхи һаалишад гүрэндэ һү худалдаха жэлэйнгээ түсэб үни хада дүүргээд, даалгабаряа хүсөөхэеэ байна. Хайшан гэжэ энэ ажахын өөдөө гаража байһын үшөө ондоо хэдэн тоонуудаар баримталхада болохо һэн.

Эдэ амжалтанууд имагтал механизаторнуудай, һаалишадай, мал адуулагшадай, хонишодой, гаханишадай габьяата ажал хэрэгэй үрэ дүн мүн.

Тиихэтэй хамта үргэн олон ажалшадые алибаа эрдэмдэ һургаха гээшэ мүнөө үедэ ехэ удха шанартай хэрэг болонхой. Тиимэһээ совхозой парткомой шиидхэбэреэр үнгэрһэн кюль һарада һуралсалай комбинат эмхидхэгдэһэн, үргэн олон ажалшадай һуралсаха гол гуламта болгогдоһон. Зүгөөр али олон шалтагаанһаа һая болотор энэ комбинат хүдэлмэреэ эхилээдүй байгаа. Совхозой дирекци, партком тэрэ шиидхэбэреэ хүсэндэнь оруулжа, энэ комбинадаа хүдэлгэжэ эхилбэ. Һуралсалай комбинадай совет һунгагдажа, түрүүшынгээ тусхай заседани үнгэргөө.

Совхозой директор В. Я. Таюрский энэ соведые мүнөө толгойлно. Үдэшын һургуулиин директор Д. Д. Будажапов тэрэнэй орлогшоор томилогдоо. Ажахын мэргэжэлтэд Е. Г. Сафонов, В. А. Кречетов, М. И. Бальчугов, парткомой секретарь М. Г. Токтохоев, рабочкомой түрүүлэгшэ П. Я. Кречетов, зарим отделенинүүдые эрхилэгшэд болон бусад эдэбхитэд соведэй гэшүүд юм. Комбинадай олон янзын һуралсалые хайшан гэжэ һайнаар, гуримтайгаар эмхидхэхэб гэһэн асуудал совет дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ.

Эндэ огородой хүдэлмэришэдые, һаалишадые, таряашадые, хонишодые, механизаторнуудые бэлдэхэ юм. Тус комбинадта хамтадаа 300 гаран хүнүүд—совхозой хүдэлмэришэд, хүтэлбэрилэгшэд һурахаар хүсэнхэй.

Хэшээлнүүдынь һарадаа хоёр дахин һара бүриин 8-най, 18-най үдэрнүүдтэ үнгэргэгдэжэ байхаар тодорхойлогдоо. Өөһэдынгөө ажал хэрэг һайса мэдэхэ, мэргэжэл шадабаритай, дүй дүршэлтэй мэргэжэлтэд М. И. Красиков, Г. Д. Жалсанов, С. А. Борисов, Б. Г. Чердонов, Ф. В. Павлов, З. Н. Бальчугов, О. Ш. Бубеев болон бусад һургагшад багшалха байна.

Комбинадта орожо һурагшад хоёр жэлдэ һуралсалаа үргэлжэлүүлхэ юм. Нэгэдэхи курсда ябагшад: трактористнууд болон комбайнернууд апрелиин 1-дэ, һаалишад, мал адуулагшад, хонишод—майн 30-да, таряашад болон огородой хүдэлмэришэд—мартын 15-да хэшээлээ дүүргэхэ. Иихэлээрээ комбинадай һуралсал хадаа хабарай тарилгын эхилхын урдахана, малшадай зуһаланда бууха багаар дүүрэхэ болоно.

> ★ Ажалшадай мэргэжэл дээшэлүүлхэ һуралсалай комбинат Торийн совхоздо хүдэлжэ эхилбэ ● Тэндэ хамтадаа 300 гаран хүдэлмэришэд һурана.

Һуралсалай программа тушаа тогтоё. Комбинат нэгэ янзын программатай бэшэ. Һалбари бүхэниинь ондо ондоо программатай. Жэшээлхэдэ, хонишодой һуралсалай программа иимэрхүү байха гэбэл: хонишодой бригадын гэшүүдэй бэелүүлхэ уялга, гурим, хонин ажалһаа абтадаг продукци, тэрэнэй шэнжэ шанар, республика болон ажахы дотор үсхэбэрилэгдэдэг хонидой үүлтэр, мүн үүлтэр хайшан гэжэ һайжаруулхаб, тэрэнэй гол арганууд. Тэрэшэлэн бонитировкын удха шанар, эхэ хонидые үрэжүүлгэ, тэрэниие эмхидхэлгэ ба үнгэргэлгэ; үбэлэй сагта хонидые эдеэлүүлгэ, тэжээлэй рацион табилга, эдеэлүүлгын гурим, түл абалта болон түлжүүлгэ, хурьгадые эхэһээнь һалгааха заабари, шэнэ отара эмхидхэхэ гурим тухай хөөрэлдөөн болохо. Удаань нооһон, тэрэнэй шанар тухай хонишодто ойлгуулагдаха зэргэтэй. Хонишодой үзэхэ программа энээгээр дүүрэнэ бэшэ.

Бусад һалбаринуудта хүдэлдэг зоной һуралсалай программа хадаа мүн лэ иимэрхүүгээр зохёогдонхой. Энэ һуралсалда хабаадагшад коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй, марксистско-ленинскэ теориин гол шухала асуудалнуудтай танилсаха байха.

Өөрынгөө юрэнхы эрдэм мэргэжэл дээшэлүүлхые эрмэлзэжэ, тэрэнэй хэшээлнүүдтэ эдэбхитэйгээр хабаадажа байһан зон ямар нэгэн материальнашье, моральнашье урмашуулгатай байхаар тодорхойлогдонхой. Һуралсалдаа һайнаар һураһан, һайн журамтай, үйлэдбэриингөө даабари эрхимээр дүүргэдэг һурагшадта «Мастер» гэһэн нэрэ зэргэ олгогдохо. Жэшээлхэдэ, дунда һургуулиин эрдэмтэй механизаторска һуралсал гү, али агро-зоовет һургуули дүүргэһэн үйлэдбэриин түрүүшүүлдэ «нэгэдэхи категориин мастер» гэһэн нэрэ зэргэ олгогдохо. Мэргэжэлээрээ һургуули дүүргэһэн аад, найман классһаа доошо бэшэ эрдэмтэй хүнүүдтэ «хоёрдохи категориин мастерай» нэрэ зэргэ олгогдохо. Тиихэдэ найман жэлэй һургуулиин эрдэмгүй хүнүүд —«гурбадахи категориин мастер» гэһэн нэрэтэй болохо. Хүдөө ажахын мастерай зэргэтэй болоогшод салин хүлһэн дээрээ нэгэдэхи категоритойхид 15 процент, хоёрдохи — 10 процент, гурбадахи—5 процент нэмэлтэ түлбэри абаха жэшээтэй.

Тэрээнһээ гадна, совхозой абадаг шэнэ техникэ хадаа комбинадые эрхим һайнаар дүүргэжэ гараһан хүнүүдтэ нэн түрүүн үгтэхэ. Эмхидхэхы шадабаритай байһанаа харуулһан зарим һурагшад ямар нэгэн һалбарида хүтэлбэрилэгшөөр, ажал даагшаар табигдаха гэжэ хараалагдана. Һуралсалаа эрхим сэгнэлтэтэйгээр дүүргэһэн һурагшадта үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаха, зариманиинь дээдэ һургуулинуудта эльгээгдэхэ.

Комбинадта һурагшад үдэшын гү, али заочно һургуулида орожо, өөрынгөө эрдэм бэлиг дээшэлүүлхэ аргатай. Тиигэжэ совхозой тосхонуудтахи дунда болон найман жэлэй һургуулинуудай дэргэдэ консультациин пунктнууд эмхидхэгдээ.

Совхозой табадахи отделенидэ түрүүшын хэшээл бүришье эмхитэйгээр үнгэрөө. Мяха-һүнэй мал ажал үсхэбэрилхэ талаар һуралсалые хүтэлбэрилэгшэ—зоотехник, отделениие эрхилэгшэ нүхэр Г. Я. Поломошнов түрүүшын хэшээлэй темые һурагшадта ойлгосотойгоор хөөрэжэ үгөө. Эндэ һурагшад хадаа коммунис ажалай хүндэтэ нэрэ зэргэ зүүжэ ябаһан коллективэй гэшүүд болоно.

Ниигэжэ Торийн совхозой һуралсалай комбинадай хэшээл нэгэн доро бүхы долоон отделенинүүдтэ эмхи гуримтайгаар эхилбэ гээшэ.

Ц. БАТУЕВ.

ХАРЬКОВАЙ МАШИНАНУУД

Харьков—Советскэ Союзай эгээл ехээр машина бүтээдэг түбүүдэй нэгэн мүн. Эндэ бүтээгдэһэн машина, станогууд, бусад түхеэрэлгэнүүд дэлхэйн 60 оронуудта эльгээгдэнэ. Тэдэнэй тоодо хүсэ ехэтэ паровой болон гидравлическа турбинанууд, турбогенераторнууд, электрическэ машинанууд, трактор, велосипед ба бусад олон зүйлнүүд хариин гүрэнүүдтэ гадаадын худалдаа наймаагаар абаашагдана.

Харьков городой зарим предприятинуудай хүдэлмэрилэгшэдтэй АПН-эй корреспондентын хэһэн хөөрэлдөөн доро толилогдоно.

СОВЕТСКЭ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ ДЭЛХЭЙН РЫНОК ДЭЭРЭ

ТРАКТОРНУУД БҮРИ ОЛООР ГАРГАГДАНА

Павел САБЛЬВ,
тракторна заводой директор

Манай завод гадаадын худалдаа наймаанда зорюулан, садово-огородно тракторнуудые гаргадаг юм. Тиимэ ехэ хүсэтэй бэшэ эдэ тракторнууд Европо, Ази, Америкэ, Африкын олохон гүрэнүүдтэ ашаглагдана. Харьковска заводой маркатай тракторнууд байгаалиин элдэб уларилтай гүрэнүүдтэ, илангаяа халуун оронуудта адли һайнаар хүдэлдэг байһаниинь тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Гадаадын наймаанда Харьковай тракторнуудые худалдан абаха дуратайшуул олон байдаг. Хилын саанаһаа абтаһан элдэб һайшаалнууд энэ ушарай бодото гэршэ болохо байна. Манай заводой садово-огородно трактор худалдан абаһан Индиин фермер С. Дж. Сингх гэгшэ «Эрхим һайн машина» гэһэн сэгнэлтэ үгэһэн байха юм. Мүнөө Индиин полинууд дээрэ манай заводой таба мянга шахуу трактор хүдэлмэрилнэ.

Эдэ һайшаал магтаалаар бидэнэр һанаагаа амарнагүйбди. Садово-огородно тракторнуудые саашадаа бүри һайжаруулха талаар ехэ хүдэлмэри хэжэ байнабди. Ойрын сагта энэ тракторта шэнэ двигатель тодхожо, скоростииень нилээд түргэдхэхэ байнабди. Жолоодолгын схемэ һайжаруулагдана, мөөрнүүдэйнь хоорондохи зай бүри үргэдхэгдэжэ, Европын гүрэнүүдэй стандарттай адли болохо юм. Тракторай скоростиие түргэдхэхэ, шанарыень һайжаруулха талаар мүн ондоошье хүдэлмэри хэгдэжэ байна.

Заводоймнай конструкторнууд мүнөө гансахан садово-огородно тракторнуудые һайжаруулга дээрэ хүдэлмэрилнэ бэшэ, харин бүри һайн колёсно ба гэнжэ мөөртэй тракторнуудай модельнүүдые зохёоно. Эдэ шэнэ модельнүүдээр бүтээгдэһэн тракторнуудай гадаадын наймаанда бүри ехээр худалдагдаха байһандань найданабди.

Манай завод Совет гүрэнэймнай тракторна промышленностиин түрүүшын предприятинуудай нэгэн юм. Заводоймнай хүдэлмэришэд, инженер болон технигүүд трактор бүтээлгээр айхабтар ехэ дүй дүршэлтэй болоһон байна. Заводойнгоо нэрэ хүндые бүри ехээр үргэхын, саашадаа гансал эрхим һайн шанартай продукци гаргадаг болохын тула оролдохо байнабди.

НАЙМААНАЙ ЭРИЛТЫЕ АНХАРАН

Виктор САВВИН,
Кировэй нэрэмжэтэ турбинна заводой главна инженер

Манай заводой үйлэдбэрилэн гаргадаг продукциин гурбанай нэгэ хуби гадаадын худалдаа наймаанда эльгээгдэдэг юм. Ямаршье түхеэрэлгэ бүтээхэдээ захил хэгшэдэй эрилтые анхаралдаа абахые оролдодог гээшэбди.

Жэшээнь, бидэнэр Кубын Республикын хэһэн захил ходо дүүргэжэ байнабди. Кубын бүхы электростанцинуудай американска түхеэрэлгэнүүдээр хангагданхайнь мэдээжэ. Мүнөө эрхэ сүлөөгэ олтироггой США-гай экономическа харилсаагаа таһалаад байхадань, Кубын энергетическэ ажахыда ехэ бэрхэшээлнүүд тохёолдонхой.

Европын гүрэнүүдтэ, мүн Советскэ Союздашье бүтээгдэһэн турбинанууд американска турбинануудһаа онсо илгаатай байдаг. Американска турбинанудай электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилхэ частота нэгэ секунда соо 60 болодог, тиихэдэнь европейскэ турбинануудайхи 50 болодог. Гадна Кубын турбинанууд далайн уһаар хүдэлдэг гээшэ. Кубын захилнуудые дүүргэжэ эхилхэ зуураа, үшөө хэдэн бэрхэшээлнүүдтэй дайралдажа, тэдэниинь ябууд усадхаха хэрэг гараһан байна. Тусхайлан хэлэбэл, хура бороогоор элбэг уларилтай газарта удаан саг соо таһалгаряагүй хүдэлхэ турбинануудые эльгээдэг болообди.

Ниигэжэ бидэнэй урда табигдаһан бүхы эрилтэнүүд амжалтатайгаар шиидхэгдэһэн байна. Үнгэрһэн жэлдэ Куба манайхинһаа табан турбина худалдан абаа. Энэ жэлэй һүүл багаар үшөө нэгэ ехэ турбина эльгээгдэхэ юм.

Бусадшье оронуудта, тусхайлбал, Болгари, Венгри, Инди ба бусад оронуудһаа абтаһан захилнуудые бидэ амжалтатайгаар дүүргэжэ байнабди.

ЗАВОДОЙНГОО НЭРЭ ХҮНДЫН ТҮЛӨӨ

Александр ЛИЦМАН,
станок бүтээдэг заводой главна инженерэй орлогшо

Харьков городой станок бүтээдэг заводой оньһото станогууд аха дүү социалис оронуудта, мүн тэрэшэлэн Инди, ОАР, Индонези, Бирмэ, Гана, Иран, Сомали, Турци, Финлянди, Австри, Бельги, Голланди, бусад гүрэнүүдтэ худалдагдана. Эдэ олон гүрэнүүдые бултыень нэрлэһэнэй хэрэг үгышье хадаа. Тон олон орон, богонёор хэлэхэ болоо һаа, дэлхэйн дүшэ гаран гүрэнүүдтэ манай заводой тамгатай станогуудые хаража болохо юм.

Заводнай гурбан ондоо түхэлэй станогуудые бүтээн гаргана: серийнэ, тусхай хэрэгсэлэй, тиихэдэ хүндэ түхэлэй станогууд юм.

Бүтээн гаргагдадаг олохон станогуудайнгаа зариман тухай тогтон, хэдэн үгэ хэлэхэ дуран хүрэнэ. Хамагай түрүүн автотракторна, подшипникова, түмэр сорго бүтээдэг ба промышленностиин бусад һалбаринуудта хэрэглэгдэдэг станогууд тушаа. Эдэ станогууд автомат оньһоор хангагданхай, подшипнигуудынь тон нарииһаар һуулгагдаһан дээрэһээ шпинделейнь эрьесэ айхабтар зүб, отолуур дороһоо гараһан түмэрэй зомгоол болон үрэмэй хибэдэһэн суранзын хүсөөр суглуулагдадаг.

Монсогор деталь мүлидэг хахад автоматическа станогууд нэгэдэхи классай точностьтойгоор ашаглагдана. Үшөө нэгэ станогой үлэмжэ һайн шанарые тэмдэглэхэ шухала. Энэмнай прокатна валнуудые мүлидэг хүндэ станок болоно.

ГҮЙСЭД ШЭНЭЛЭГДЭҺЭН ТЕХНОЛОГИ

Юрий БОРЗЯК,
электромеханическа заводой главна инженер

Манай Харьков городой электромеханическа заводой үйлэдбэрилдэг продукци тон олон ондоо, элдэб түрэлэй байдаг гээшэ. Тиимэ ямар продукцитай юм гэхэдэ, металлургическа промышленностьдо хэрэглэгдэдэг электрическэ машинанууд, тодорхойлон хэлэбэл, доменно үйлэдбэридэ, прокатна стануудта хэрэглэгдэдэг автомат түхеэрэлгэтэй машинанууд болоно. Тэрэшэлэн бидэнэр коксохимическэ заводуудта, нүүрһэнэй шахтануудта, хүсэтэ индустриин химическэ, саарһанай, саахарай үйлэдбэридэ хэрэглэгдэхэ түхеэрэлгэнүүдые бүтээнэбди.

Манай заводто бүтээгдэһэн олон түхэлэй продукци КНДР-эй, Польшын, Венгриин, мүн Румыниин, Чехословакиин металлургическа промышленностьдо үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Асуанай үндэр хаалтада хэрэгтэй ОАР-ай захил дүүргэлсэнэбди. Бидэнэй гараар бүтээгдэһэн электро-түхеэрэлгэ дэлхэйн тон олон гүрэнүүдтэ эльгээгдэнэ. СССР-эй хабаадалгатайгаар үнгэргэгдэһэн уласхоорондын ямаршье яармагта манай заводой продукци заал һаа эльгээгдэһэн лэ байдаг.

Манай заводой продукциин техническэ хэмжээн яһала дээгүүр юм. Манай оронһоо эд бараа худалдан абадаг гүрэнүүд иимэ үндэр сэгнэлтэ үгэдэг гээшэ. Харьковта бүтээгдэһэн электро-түхеэрэлгэнүүд Бхилайска металлургическа комбинадта тодхогдонхой. Эдэ түхеэрэлгэнүүд английска болон Баруун Германиин электро-түхеэрэлгэнүүдһээ һураггүй һайн шанартай гээд Индиин хэблэл нэгэтэ бэшэ тэмдэглэһэн байна. Хилын саана иимэ һайн сэгнэлтэ үгэдэг байһан тулань баруун гүрэнүүдэй олон фирмэнүүд манай заводой бүтээһэн түхеэрэлгэнүүдые худалдан абахые оролдоно. Французска нэгэ фирмэ манай заводой бүтээдэг электро-импульсна станогой лицензи худалдан абаа. Тэрэшэлэн Англиин, Бельгиин, Швециин фирмэнүүд заводтомнай бүтээгдэһэн техническэ шэнэ зүйлнүүдые худалдан абанхай.

ТҮРЭҺЭН ҮДЭРӨӨРШНИ, ЮГОСЛАВИ!

«Шалгагданхай, минэ үгы» гэһэн нэрэтэй СССР Югослави хоёрой хамтаржа гаргаха фильм һаяхан Белградта буулгагдажа эхилбэ. Сүлөөлэгдэһэнэйнь хойно хэдэхэн үдэр үнгэрөөд байхада Югославиин ниислэлдэ болоһон ушар фильм соо харуулагдаха. Тиимэ дээрэһээ режиссер оператор хоёр кино буулгахын тула дайнай үеын түхэлтэй үйлсэнүүдые, углуу булангуудые Белградта бэдэрһэн байгаа ха.

— Теэд энэмнай бүтэхэгүй хэрэг байшоо лэ гэжэ режиссер Здравко Велемирович хөөрэнэ.— Город тад ондоо болошоо, тэндэ үнгэрһэн дайнай ямаршье тэмдэг, мүр сараа үлөөгүй. Декораци зурахаһаа ондоо арга олдохогүй байба.

Энэ ушар гүнзэгы удха шанартай. Белград һэргээн баригдажа, гоё һайхан болоо. Бүхы социалис Югославишье танихаар бэшээр хубиланхай. Мүнөө энэмнай хүгжэнги индустриально-аграрна гүрэн болоо. Промышленна үйлэдбэри 1939 онойхитой жэшээд үзэбэл, 1963 ондо зургаа дахин ургаа. Дайнай урдахида орходоо орёо машинанууд болон электро-түхеэрэлгэ 22 дахин, хара металлургиин зүйлнүүд 8 дахин, үнгэтэ металлургиин — 4 дахин нэмээ. Энээнһээ бэшэ ямар эли тодо, ойлгомжотой тоо, баримтанууд байхаб даа!

Хүдөө ажахыдашье тэмдэглэмээр лэ хубилалтанууд болонхой. Кооперациин зам жэл сагай ерэхэ бүри үргэдэнэ. Мүнөө үеын техникээр баянаар зэбсэглэгдэһэн үсөөн бэшэ тоотой гүрэнэй ажахынууд байгуулагданхай. Дайнай урда тээ Югославида 2500-һаа олон бэшэ трактортай байһан байбал, мүнөө тэдэнэр хэдэн арбаад мянган болонхой.

Промышленностиин ургахатай, хүдөө ажахын хүгжэхэтэй зэргэ арад зоной байдал һайжарна. Гансахан һүүлшын 10 жэл соо национальна олзо доход 2,5 дахин шахуу ехэ болоо. Хаанашье шэнэ барилганууд хэгдэнэ. Гансахан Белградта дайнай һүүлдэ гурба миллион дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра баригдаа. Хүхэ тэнгэриие хадхаһан барилгын кран мүнөө үеын Югославиин пейзажай һалашагүй хуби болонхой. Энэ орон урагшаа түргэн дабшана. Эрдэм ухаанай, соёл болбосоролой орон гэжэ хэлээгүй һаа, Югослави тухай хүсэд тайлбарилжа шадахагүймнай элитэ. Эндэ 52 профессиональна, 115 һайн дуратанай театрнууд нээгдэнхэй, 20 радиостанци, хэдэн телевизионно центр бии, хоёр мянга шахуу газетэ, журналнууд хэблэгдэнэ.

Фашизмда эсэргүү хүндэ тэмсэлэй гал соогуур Югослави өөрынгөө эрхэ сүлөөе хамгаалаа. Энэ тэмсэлдэнь совет арад, Совет ороной Зэбсэгтэ Хүсэнүүд аха дүүгэй, асари ехэ туһаламжа үзүүлһэн. Тэрэ гэһээр хори гаран жэл үнгэрбэшье, югославууд мүнөө хүрэтэр тэдэниие сүлөөлһэн совет сэрэгшэдые мартанагүй.

СССР-һээ Белградта байдаг посольстводо юрэ бусын бандероль һаяхан ерэбэ. Загреб городой эрхэтэн Габриэль Каленич Москвада 1929 ондо ород хэлэн дээрэ хэблэгдэһэн, хуушаржа шарлашаһан нэгэ ном эльгээгээ. Тус номдо иимэ удхатай бэшэг хабсаргагдаһан байгаа ха. 1944 ондо совет сэрэгшэд, разведчигүүд хэдэн хоногой турша соо Каленичэй гэртэ байрлаһан байгаа.

Тэрэ хүндэтэ айлшадаа анхаралаар, энэрхы сэдьхэлээр хүрэлхэ гэжэ оролдодог байгаа. Арай шамай гэжэ ород хэлэн дээрэ ном тэдээндээ оложо үгөө. Теэд солдадууд тэрэ номынь уншажа үрдеэгүй: сүлөөнь болоогүй, дайсанаа намнажа саашадаа ябахань шухала болоо. Совет сэрэгшэдэй нэгэн Каленичэй гүйлтаар номой гадар дээрэ нигэжэ бэшэбэ: «Харааб. 21. II-1944. Ленинград, ул. Воинова 10, кв. 2.» Солдадай хэншье гэжэ гараа табиһаниинь илгаруулха аргагүй байшоо.

«Совет сэрэгшын гараа табиһан хуушан ном олон жэлдэ нангин юумэ болгон хадагалжа ябааб, мүнөө танда эльгээнэб,— гэжэ Каленич бэшэнэ. — Магад энэ ном Совет ороной ямар нэгэн сэрэгэй музейн үзэсхэлэн экспонат болохо аалам. Намда гансал юумэ хэрэгтэй: аргатай һаа, хорин жэлэй саана манайда айлшалһан совет сэрэгшэдые олохо хүсэлэндэм туһалыт. Тэдээндэ бэшэг бэшэхэ, минии Эхэ ороной амжалтанууд тухай хөөрэхэ дуратайб. Тэдэнэй хуби заяан саашадаа хайшаа болоо ааб гэжэ һонирхохо байгааб».

Югославиин ниислэлэй центрһээ холо, нэгэ абяа шэмээгүй углуу шанаада сэрэгэй дурасхаалта кладбищи бии юм. Тэрэ худар орохо мрамор шулуун үүдэн дээрэнь нигэжэ һиилэгдэнхэй: «Белградые сүлөөлэгшэдтэ». Сэсэгүүд, хон жэн, баглагар уляангирнууд, клёнууд шара набшануудаа хүүр дээрэхи шулуунууд дээрэ унагаана. Эндэ мүнхэ нойроор 1395 югослав, 808 совет сэрэгшэд унтана. Тэдэнэй хүүрнүүдынь зэргэлэнхэй. Хүүр дээгүүрхи хабтагар сагаан шулуунууд дээгүүр: Богдан Томич, Светозар Станкевич, Дмитрий Саломаха, Божидар Филиппович, капитан Михаил Сураев, сержант И. Е. Фролов... гэһэн нэрэ обогуудынь һиилэгдэнхэй.

Белградые сүлөөлхын түлөө болоһон байлдаануудта наһа бараһан бүхы геройнуудай обогуудай мүнөө хүрэтэр элирүүлэгдээгүйнь халагтай. «Танигдаагүй сэрэгшэ» гэһэн бэшэгтэй шулуунууд хүүр дээгүүр үсөөн бэшэ. Зарим дээгүүрнь имагтал геройнуудай нэрэнүүд: Маша, Иван, Мишка — танкист... Мишка-танкист! гэжэ бэшэгдэнхэй. Энэ ород сэрэгшэмнай хэн гээшэб? Ой тайгаар баян Вологодско хизаарай, шара улаһан шэнги һамбайтай колхозник хүбүүн байгаа гү? Али Уураалай нэгэ заводой хүдэлмэришэн гү? Магад Москвагай студент? Хэн мэдэхэб даа, мэдэхэшье гээшэнь хэсүүл ха.

Ноябриин 29-дэ Югослави өөрынгөө түрэһэн үдэрые һайндэрлэдэг. 1943 ондо энэ үдэр Боснийн сүлөөлэгдэһэн газар дээрэхи бишыхан Яйце городто, Югославиин Арадай сүлөөлэлгын антифашистска суглаанай хоёрдохи сесси болошо, мүнөөнэй Югославиин гүрэнэй үндэһэ һуури табигдаа һэн. Хоёр жэл үнгэрөөд байхадаа баһал энэ городто Учредительнэ суглаан болошо, хаанта засагые усадхаха, Югославиин Арадай Федеративна Республика тогтоохо тухай деклараци батлан абаа бэлэй. Социалис Югославиин арадай үнгэрһэн жэлнүүдтэ түйлаһан амжалтануудта совет хүнүүд үнэн зүрхэнһөө баясана.

Юрий КОРНИЛОВ,
ТАСС-ай корреспондент.
Белград.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Югославиин ниислэл хото—Белградай Отона Жупанчичай нэрэмжэтэ гудамжа.

ТАСС-ай фотохронико.

ХАЛУУН УУРАЛ баагуулһан эдеэ табаг соо хэһэн сагаан халаадтай эхэнэрнүүд иишэ тиишээ һүндэлжэ байгаад, үдын эдеэ хоол барихаяа орогшодоо хүндэлнэ. Үбэлэй хүйтэнэй үедэ үлдэд гэжэ ябаһан хүн эндэ оромсоороо хоншуухан, амтатай эдеэнэй дээжэдэ хүртэнгүй гаража шадахагүйнь лабтай. Юуб гэхэдэ, тус столовын хүдэлмэрилэгшэд арад зоноо һайн шанартай эдеэ хоолоор хангажа байхын зорилгоор үдэр бүри менюгээ һэлгэжэ, хүн бүхэнэй дуратай эдеэ бэлэдхэжэ байдаг юм. Энэ столовомнай Улаан-Үдын хэлхеэ холбооной электро-техникумэй дэргэдэ бии болгогдоһоор унихэнэй даа. Зүгөөр үнгэрһэн энэ үе соо столовын хүдэлмэрилэгшэд шанар муутай эдеэ хэнэ гэжэ нэгэтэшье хэлүүлээгүй.

— Иимэ амжалта яагаад түйлагдаа хаб?—гэһэн асуудалда тус столовые даагша Екатерина Яковлевна Смирнова ингэжэ харюусана:

—Манай столовын хүдэлмэрилэгшэд «Яагаал һаа һайн, амтатай эдеэ шанаха гээшэбиб» гэһэн асуудал нэн түрүүлэн урдаа табидаг. Тиихэдэ хоорондоо эбтэй эетэйгээр хүдэлжэ, шанагдаха эдеэ хоолоо саг соонь хэжэ, захил хэһэн ажалшадаа дары түргэн хангажа байдаг юм.

Эдеэ шанагшад Агафья Якимовна Красинская, Елена Ананьевна Бурова, Валентина Николаевна Русакова, Анна Николаевна Зандеева гэгшэд өөһэд өөһэдынгөө харюусалгатай даабари уялгадаа эзэн ёһоор хандажа, амтатай, шэмэтэй эдеэ хоол шанадаг болоо ха юм. Жэшээнь, хоёрдохи табаг бэлдэгшэд Красинская Бурова хоёр мүнөөдэр ямар эдеэ хэхэ байһанаа хоорондоо зүбшэжэ хэлсээд, тэрэ табагта хэрэгтэй мяхан гү, али гурилаа саг дарыдань бэлдэжэ, хоншуухан үнэртэй хуушуур, бууза, пельмен, үгышье һаа, хонинской, гахайн мяхаар хэгдэһэн плов, гуляш, котлетэ, тюфтели бэлэн болгожорхиһон байдаг. Мүн нүгөөдэшье тогоошод Русакова, Зандеева гэгшэд баһал ажал хүдэлмэридөө оролдосотой.

ДУРАТАЙЛ ЭДЕЭГЭЭ ШЭЛЭГТЫ!

Арад зоноо амтатай эдеэ хоолоор хангажа байха зорилго урдаа табиһан эдэнэр үдэр бүри шахуу элбэг дэлбэг эдеэ хоол шанажа, уламжа һайн, олон янзын блюдэтэй байхын түлөө оролдоно. Дурсагдагша столоводо ехэнхидээ хэлхеэ холбооной электротехникумэй һурагшад ерэжэ эдеэлдэг юм. Эдэнэр үглөөнэй 8 часһаа хэшээлдээ оротороо эдеэнэй дээжэдэ хүртэжэ үрдиһэн лэ байдаг. Тиихэдэ үдын хоолой болоходо баһал аяга, табагаар дүүрэн хэгдэһэн халуун эдеэн һурагшадаа хүлеэшэнхэй, хүн бүхэнэй дура татама хоншуухан үнэрөө хангалтуулан байдаг.

—Илангаяа үдын забһарай болоходо тухашарагдахаяа һанагдадаг. Ушарынь хэлэхэдэ, манай столоводо һурагшадһаа гадна ондоо хүн зон ерэжэ, үдын хоол баридаг. Хоёрдохёорнь болоходоо, байрамнай бага дээрэһээ заримдаа ээлжээншье болоод абадаг. Энэ үе соо арад зоноо түргэн эдеэлүүлээд гаргахын тула бүлтадаа аяга шанага барихай, иишэ тиишээ һүндэлжэ мэдэдэгбди,— гээд, Валентина Русакова омогорхоно.

Үдэшын табан час болотор ажалладаг энэ столовын коллектив хэшээлэй һүүлээр һурагшадайнгаа саг соогоо эдеэ хоол барижа үрдихынь тула баһал яаралтайхан хэмжээ абадаг. Заримдаа ямар нэгэн шалтагаанаар 30—40 минутаар хожомдожо ерэгшэдээ эдеэлүүлжэ гаргахын тула ээлжээ ээлжээгээр дежурлаадшье абадаг һайн һайхан заншалтай болоһон байна.

Хоёрдохи жэлэй саада тээ коммунис ажалай коллектив гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн тус столовын хүдэлмэришэд ажалдаа бүри һайн амжалта түйлажа, арад зондоо магтуулжа ябахые үнэн зүрхэнһөө хүсэнэ, эрмэлзэнэшье.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тогоошон А. Я. Красинская.
Авторай фото.

БУЛТАДАА МЕХАНИЗАТОРНУУД

Хорёод жэлэй тэндэ манай үргэн Буряад оронда аяар холын Татарай АССР-һээ олон бүлэнэр нүүжэ ерэһэн юм. Баргажанай Баянголой ажалшад хүндэтэ айлшадаа тиихэдэ сагаан эдеэгээр угтажа абаһан байгаа. Холоһоо нүүжэ ерэһэн айлшадай дунда механизатор, түмэршэ, модошо дархан солотойшуул олон бэлэй. Тэдэнэй нэгэн Габулани Галимов тракторист, комбайнер мэргэжэлтэй байжа, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой тарялангай газар элдүүрилдэг, намартаа таряа хададаг болоһон юм. Тэрэ гэһээр хэды ехэ газар хахалагдаа, алтан намарай хэшэг хуряагдаа гээшэб.

...Он жэлнүүдшье үнгэржэ, түрүү механизаторай бүлэ—«ухибүүдэй гарынь ганзагада, хүлынь дүрөөдэ хүрэжэ» эхилээ бэлэй. Мүнөө Галимовай бүлэдэ аяар зургаан механизатор тоологдоно. Галимовай аха хүбүүн Рафик арбан гурбан жэлэй туршада «талын корабль» жолоодожо ябана. Тиихэ мүртөө колхозойнгоо правлениин гэшүүн, Баянголой сомоной Совэдэй депутат болгогдон һунгагдаа. Хоёрдохи хүбүүн—Мисанд баһал тракторист, коммунис ажалай ударник болонхой, Хүнтэйн үргэн элдин тарялангай газар элдүүрилжэ ябадаг, шадамар бэрхэ таряашан гэжэ магтуулдаг болонхой. Гурбадахинь—Кагтус гэгшэнь аханарайнгаа үргүүлжэ, хуряажа абаһан таряа шэрэгшэ, колхозой эрхим жолоошон!

Галимовтанай эгээл заахан, эрхэ тангил эхир хүбүүдынь—Наиип, Нафик гэгшэд дунда һургуули дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр түрэл колхоздоо үлэжэ, аханарайнгаа гаргаһан дардам харгыда оронхой. Үнгэрһэн зун эдэ эхир хоёр трактораар 2300 центнер һайхан үбһэ хуряажа абаа юм. Мүнөө эдэ хоёр колхозойнгоо һүрэг мал адуулжа ябаха мүртөө, хүдөө ажахын институтда заочноор һуралсахаар бэлдэжэ байнхай.

Ажалша бэрхэ Галимовтанай бүлые нютагайнь арад зон «механизаторнуудай бригада болоһон бүлэ» гээд хэлсэжэ, магтажа байдаг юм.

ИРКАН НУУРАЙ ОРШОНДО

Номин тунгалаг Байгал далайһаа саашаа хоёр зуугаад модоной газарта—хада хабсагайн гүн дунда Иркан нуур байдаг. Мүнөө Хойто-Байгалай «Рассвет» колхозой загаһашад тус нуурай мүльһэн дороһоо загаһа барижа байнхай. Колхозой загаһашад энэ жэлдэ 1200 центнер олзо бариха зорилго урдаа табиһан. Долоон хоног, һара бүри даабариһаа гадуур загаһа баридаг бригадын гэшүүдэй ашаар, һаяхан тус колхоз загаһа бариха жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь урид дүүргэбэ. Загаһа тушаан абадаг пунктда тус колхоз гурбан зуун центнерһээ дээшэ загаһа түсэбһөө гадуур тушаагаад байна. Загаһа баридаг бригаданууд сооһоо Андрей Михайлов, Семён Кондаков гэгшэд илангаяа үндэр бүтээсэтэ ажалаараа суурхуулна.

«Рассвет» колхозой загаһашад жэлэй дүүрэтэр үшөө табан зуун центнер загаһа барихын түлөө хоорондоо социалис мурысөө дэлгэрүүлэнхэй.

А. НИКОЛАЕВ.

ГАЗАРАЙ НЮУСА ХААНАБШИ?

Үргэн Буряад оронойманай холын хойто болон бусад газар нютагуудта үрэмдэлгын шэнэ арангануд бодожол байдаг. Энэмнай геологууд шэнэ ашагта малтамалнуудые бэдэржэ байна. Үнгэрэгшэ зунай үедэ манай республикын геологууд ехэ хэбтэшэтэй газарнуудые олоһон байна. Жэшээнь, эсэхэ, сусахые мэдэнгүйгөөр ажалладаг эдэнэр Баунтын аймагта алтанай горитой һудал, нөөсэ олоһон юм. Мүн Ошурково тосхон шадар апатидай хэбтэшэ олдоһон байна. Мэргэжэлтэдэй тооложо гаргаһанай ёһоор, энэ хэбтэшын бааза дээрэ горно-химическэ томо комбинат баригдажа, Зүүн Сибириин колхоз, совхозуудта фосфатна үтэгжүүлгэ үгэжэ байха аргатай.

Түнхэнэй Туранай аршаан шадар ажаллаһан И. М. Борисенкын хүтэлбэрилдэг гидрогеологууд газарай хүрьһэн доро халуун аршаанай һудал олоһон байна. Ерээдүйдэ эндэмнай аргалалгын томохон байшан баригдахаар хараалагдана.

Н. АЛЕКСАНДРОВ.

★

ТОБШОХОНООР...

✦ Барханай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой (Баргажан) һаалишад ехэхэн амжалтатай. һүүлэй үедэ эдэнэр 6600 центнер һү һаажа, жэлэйнгээ түсэбһөө гадуур 200 центнер болгобо.

✦ Лебяжиин модо бэлэдхэлэй участогай модо бэлэдхэгшэд жэлэй түсэбһөө гадуур 16417 кубометр барилгын модо Эхэ ородоо бэлэг бариба.

Б. ЖАРГАЛОВ.

✦ Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхозой (Зэдэ) гэшүүдэй дурадхалаар Дээдэ Үшөөтэй тосхондо хэлхеэ холбооной шэнэ таһаг бии болгогдоо. Мүн эндэнь арад зоной мүнгэ зөөриеэ хадагалжа байха нөөсэлгын касса нээгдэнхэй.

К. ДОРЖИЕВ.

✦ Бургалтайн найман жэлэй һургуулиин һурагшад спортдо ехэ дуратай юм. һаяхан эндэ дуубуляалдаагаар һонирхолтой мурысөөн үнгэргэгдөө. һурагшад Валерий Цыдыпов, Николай Цыденов, Иван Аксенов, Степан Гармаев, Даши-Нима Сансуев гэгшэд һургуулиин чемпион гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртөө.

А. БАДМАЕВ.

✦ Ноябрь һарын хоёрдохи хахадта эрхим һайнаар хүдэлжэ гараһан худалдаа наймаанай эмхинүүд Буркоопсоюзай правлени, облпрофсоведэй Президиумэй зүгһөө баяр баясхаланда хүртэбэ. Тэдэнэй дунда Түнхэнэй, Бэшүүрэй Ара-Хэрээтын сельпонууд бии.

М. ВЕСЕЛКОВ.

★☆★

Һаяхан городой политическэ гэгээрэлэй байшан соо фортепьянна хүгжэмэй концерт боложо, Саратовска консерваториин профессор Борис Гольдфедер ород болон хари гүрэнэй композиторнуудай олон зохёолнуудые ехэ гоёор гүйсэдхэбэ. Зал соо альга ташалган удаан замхаагүй.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ЗАГАҺА БАРИХА ГУРИМ

Һаяхан манай Улаан-Үдэ городто загаһа барилгын ажахын мэргэжэлтэдэй зүблөөн үнгэргэгдөө. Байкалрыбводой түлөөлэгшэд, загаһанай заводуудай Байгалай трестын загаһанай комбинадуудай директорнүүд, загаһа барилгын колхозуудай түрүүлэгшэнэр эндэ сугларжа, Байгал далайда загаһа барилгын шэнэ гурим тухай асуудал зүбшэн хэлсэһэн юм.

Байгал соо загаһа үсхэбэрилэн олошоруулха хэрэгтэ ямаршье һаад ушаруулангүйгөөр, загаһа бариха арга энэ шэнэ гурим дотор хараалагдаха юм. Энэ гуримай зүбшэн хэлсэгдэһэн проект энээнһээ урдахи загаһа барилгын гуримһаа тад ондоо юм.

Н. ЕРАХАЕВ.

АХИГДАХАЯА БОЛЁОЛ ХА

Шатараар бүлгэмүүдэй дундаһаа городой түрүү һуури эзэлхын түлөө эхилһэн мурысөөн үргэлжэлһөөр. Мүнөөдөө табан уулзалга үнгэргэгдөөд байнхай.

Гурбадахи уулзалгын болоходо мурысөөндэ түрүүлжэ ябаһан «Буревестник I» командынхид «Динамынхидые» 9,5:3,5 гэһэн тоотойгоор шүүжэ, үшөө урагшаа дабшаһан байна. «Локомотив» бүлгэмэйхид 9:5 тоотойгоор «Труд II» командые шүүжэрхёо. «Спартак» бүлгэмэй шатаршад «Труд I» командада 8,5:5,5 тоотойгоор шүүгдэһэн байна.

Дүрбэдэхи уулзалгадаа «Локомотивай» командада «Буревестник I» мүн лэ шүүгдээ, гэдэргээ гаршоо. Нүгөөдэ хюлгэ дээрэ наадаһан «Труд I», «Буревестник II» командануудай уулзалга 7:7 тоотойгоор дүүрэшөө. «Спартагай» шатаршад «Динамо» бүлгэмэйхидые 8:4 тоотойгоор шүүһэн байна.

Удаадахи—табадахи уулзалгын болоходо «Буревестник I» командынхид «Труд II» бүлгэмэйхидые 1... тоотойгоор шүүжэ, бусад командануудтаа хүсэгдэхэеэ болишоо. «Динамо» бүгэмэй эрэшүүлынь шүүгдэшье һаа, эхэнэрнүүдынь шүүгдэ... уулзалгаяа 6,5:5,5 тоотойгоор «Буревестник II» командада алдажархё. «Спартак» бүлгэмэй шатаршад ... удэр түмэр замайхидые 8,5:5,5 тоотойгоор шүүһэн байна.

Табан уулзалгын удаа, «Буревестник I» команда 47,5 очкотой, түрүүлжэ ябана. Удаадахи һуури «Труд I», «Спартак» бүлгэмэйхид тус тустаа 31—31 очкотой болонхой.

А. ИГУМНОВ.

Найробидо онсо заседани нээгдэбэ

НАЙРОБИ, ноябриин 27. ТАСС-ай корреспондент Л. Соляков ингэжэ дамжуулна:

Конгын талаар Африкын нэгэдэлэй организациин тусхай комиссиин онсо яаралтай заседание Кениин премьер-министр Джомо Кениата мүнөөдэр нээгээ. Конгодо мүнөө үедэ тохёолдоһон оршон байдалые тус заседани хаража үзэхэ ёһотой юм.

Энэ оной сентябриин тэн багаар байгуулагдаһан тус комисси Эфиопиин, Ганын, Нигериин, Гвинейн, Камерунай, Сомалиин, Дээдэ Вольтын, Тунисай, Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын түлөөлэгшэдһөө бүридэһэн байгаа. Джомо Кениата комиссиин түрүүлэгшэ юм.

Комиссиин заседани декабриин 1-дэ болохоор хараалагдаһан байгаа. Гэбэшье Конгодо хариин сэрэгэй интервенциин хэгдэһэнһээ, Стэнливильдэ Бельгиин десантнуудай буулгагдаһанһаа уламжалан, заседаниие урид зарлаха гэһэн шиидхэбэри баталан абтаһан байха юм.

ФКП-гэй ПОЛИТБЮРОГОЙ МЭДҮҮЛГЭ

ПАРИЖ, ноябриин 27. (ТАСС). Буу зэбсэг яаралтайгаар түхеэрхэ политикые үргэлжэлүүлэн, США хадаа бонноско үһөө нэхэхые эрмэлзэгшэдэй зүбшөөлтэйгөөр ядерна зэбсэг тараан дэлгэрүүлхэ аюултай түсэб бэлдэжэ байна гээд, Франциин коммунис партиин политбюрогой усэгэлдэр эндэ толилһон мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ.

Франциин аюулгүй байдал, ерээдүй олон талын хабаадалгатайшье, ямар нэгэн ондоошье ядерна хүсэнүүдээр хангагдажа шадахагүй. Иимэ хүсэнүүд байгуулагдабал, яаралтайгаар зэбсэгжэхэ аюултай замда оронииие оруулха. Франциин правительство хадаа үнэхөөрөө бодото һайн политика бэелүүлхые хүсөө һаа, бүхы түхэлэй ядерна туршалгануудые хорихо эрилтэ хэхэ, Москвагай договорто гар табиха, буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ хуряаха ябадал хангахаар бусад шухала хэмжээнүүдые абаха ёһотой гээд мэдүүлгэ соо заагдана.

Олон талын хабаадалгатай ядерна хүсэнүүдые байгуулха түсэбтэ эсэргүү тэмсэл хэхыень коммунистнуудые, бүхы францууздые ФКП-гэй политбюро уряа.

БЕН БЕЛЛЫН БЭШЭГ

АЛЖИР, ноябриин 27. (ТАСС). «Империалис хүсэнүүдэй үргэн ехэ добтолго хэһэнһээ уламжалан, Конгодо тохёолдоһон байдал бүхы Африка түбиин аюулгүй болон бэеэ даанхай байдалда гай түбэг тохёолдуулна» гээд Африкын бүхы гүрэнүүдые толгойлогшонорто Алжирай президент Бен Беллын эльгээһэн бэшэг соо хэлэгдэнэ. Тус бэшэгынь эндэ толилогдоһон байха юм.

«Манай организациин гэшүүдэй нэгэндэ эсэргүүгээр хэгдэһэн зэбсэгтэ добтолгодо сохилто үгэхын тулада Африкын бүхы гүрэнүүдэй тодорхой хэмжээнүүдые абаха арга боломжые шэнжэлхэ гүйлгатайгаар» ОАЕ-гэй генеральна секретарьта хандааб гээд Бен Белла мэдээсээ.

Эфиопиин хаанай дурадхал

ПАРИЖ, ноябриин 27. (ТАСС). Конгодохи оршон байдал тухай асуудалые хаража үзэхын тулада Африкын нэгэдэлэй организациин гэшүүн оронуудай гүрэн түрые болон правительствануудые толгойлогшонорой тусхай зүблөө зарлаха дурадхалтайгаар Африкын 35 бэеэ даанхай гүрэнүүдые толгойлогшонорто Эфиопиин хаан Хайле Селассие хандаа гээд Франс Пресс агентство мэдээсэнэ.

Уһан доогуур ябадаг ядерна онгосо Окинава ерэбэ

ТОКИО, ноябриин 27. (ТАСС). Наха портдохи (Окинава) Америкын далайн-сэрэгэй баазада Америкын «Суордфиш» гэжэ уһан доогуур ябадаг атомна онгосо ерэжэ ороо. Энээн тухай мэдээсэһэн Окинавын газетэнүүд уһан доогуур ябадаг тус онгосо хоёр гурба хоноод, Японой Йокосука портдо харагдажа магад гээд багсаана.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Механизаторнуудай үбэлэй шалгалта» гэһэн түрүү бэшэг; В. Алешинагай «Ажалай һайндэр» гэһэн репортаж. «Малай үбэлжэлгэ—харюусалгатай үе» гэһэн рубрика доро А. Дериглазовай «Унжагайрһанай хойшолонгууд» гэһэн корреспонденци толилогдобо.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Сабшалан—малай тэжээлэй баян бааза» гэһэн гаршаг доро республикын луговодуудай зүблөөн тухай материал толилогдоо.

Гурбадахи хуудаһанда: хүгжэм шэнжэлэгшэ О. Куницынай «Хүгжэмдэ дурладаг һаа, тэрэниие дэлгэрүүлхэ хэрэгтэй» гэһэн корреспонденци; уран зохёолшо Ж. Балданжабоной шэнэ повестьһоо абтаһан хэһэг; уласхоорондын байдалаар хилын саанахи оронуудһаа абтаһан ТАСС-ай мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: «Манай үеын хүн» гэһэн рубрика доро А. Громовагай «Хүл нюсэгэн басаган хогон соогуур гүйжэ ябаа» гэһэн корреспонденци; А. Халтуевай эльгээһэн «Һайнаар дүүрэһэн юумэ һайн лэ гээшэ» гэһэн бэшэг. А. Рыжковой информаци соо Монголой гүрэнэй ажахын поли дээрэ комбайнер Ф. Е. Ефимовэй илалта түйлаһан тухай хэлэгдэнэ.

Редактор
Ц. О. ОЧИРОВ.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни—48-89, 33-61 корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25—41, 38-30, информации—32-74 и переводов—34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н00283. Зак. № 1163.